

**Evaluering av pilotprosjektet:
“Kvinnens rettigheter i kirke og samfunn i
Republikken Kongo”
(Digni Prosjekt 10688)**

Ved Kongos Evangeliske Kirke
i samarbeid med
Det Norske Misjonsforbund

Rapport ved
Kirsten S. Natvig
Uavhengig konsulent

Oslo, januar 2015

Innhold

Forkortelser	iii
Sammendrag	iv
1 Innledning	1
2 Metodikk.....	2
2.1 Målet for evalueringen	2
2.2 Metodikk.....	2
2.3 Organisation du rapport.....	2
3 Oppnådde resultater	3
4 Spørsmålet om kvinners rettigheter i menighetene	7
5 Opplæring og bevisstgjøring	8
6 Målgrupper og utnyttelse av ressurser	12
7 Lokal tilegnelse og bærekraft.....	14
8 Inntektsbringende tiltak	15
9 Oppfølging av menighetene	16
10 Styringsstruktur	17
11 Partnerskap.....	19
12 Baseline study	22
13 Konklusjoner og anbefalinger	23
Vedlegg A: Termes of reference	27
Vedlegg B: Oversikt opver gjennomgåtte dokumenter	30
Vedlegg C: Liste over personer en møtte og samtalte med	31
Vedlegg D: Program for evalueringsoppdraget.....	34
Vedlegg E: Guides for samtalene	35

Forkortelser

CTPAD	Coordination Technique des Projets et d'Appui du Développement Communautaire de l'EEC. Kirkens faglige koordineringsorgan for prosjekter og støtte til samfunnsutvikling
DFF	Département Synodal de Femme et Famille : Kirkens departement for kvinner og familie
DNM	Det Norske Misjonsforbund
EEC	Eglise Evangélique du Congo : Kongos Evangeliske Kirke
FTPB	La faculté théologie protestante de Brazzaville : Det Protestantiske fakultetet i Brazzaville
ONG	Organisation non gouvernemental : NGO : Frivillig organisasjon
ONU	Organisations des Nations Unies : FN
PNUD	Programme des Nations Unies de Développement : UNDP
RENALVISCO	Réseau national des associations de lutte contre la violence sexospécifique au Congo : Nasjonalt nettverk for foreninger som kjemper mot kjønnsbasert vold i Kongo
SPFF	Secrétariat paroissial de femmes et famille. Menighetens lokale sekretariat for DFF (departementet for kvinner og familie)
UNFPA	Fonds des Nations Unies pour la Population. FN-fond
UNICEF	Fonds des Nations Unies pour l'Enfance

Sammendrag

Evalueringen konstaterer at prosjektet « Kvinners rettigheter i kirke og samfunn » er et meget *dristig* prosjekt. Etter bare to år av gjennomføringen, her det lyktes med å bryte ned et tabu, og er i ferd med å åpne for en nødvendig diskusjon omkring temaet kjønnsbasert vold og dennes konsekvenser. En ekstern konsulent til prosjektet sa at prosjektet representerer "*en premiere*" i Kongo. Ingen har tort å ta tak i dette emnet tidligere på en slik måte. Evalueringen har sett at prosjektet er svært *relevant*.

Etter disse to første årene, er pilotprosjektet på god vei mot å oppnå de forventede resultater. Personer som har tatt del i bevisstgjøringen har tatt til seg budskapet, og noen har begynt å gi budskapet videre til andre, selv om dette ikke har vært en integrert del av bevisstgjøringen. Animatørene i prosjektet er i stand til å bevisstgjøre menighetsmedlemmene helt alene. Likevel synes det litt tidlig for pilotmenighetene generelt sett å greie seg alene uten å ha laget et system for videreformidling av bevisstgjøringen.

Til nå har prosjektet lagt vekt på bevisstgjøringskampanjer for å kunne spre budskapet til så mange som mulig. Opplæringsmoduler er gitt de lokale animatørene for prosjektet, prosjektkomiteer i menighetene og noen personer i Departementene for kvinner og familie, for ungdom og for Kristen opplæring. For å benytte midler og ressurser på best mulig måte, anbefales at *bevisstgjøringskampanjene opphører når man fått formet et system for videreformidling*. Slik vil bevisstgjøringskampanjene utgjøre en del av en bærekraftig prosess for endring av mentalitet i stedet for å bli punktinnsetser.

Prosjektet har også invitert kvinner og menn i menigheten til å delta i bevisstgjøringsmøtene. I følge rapporter er en tredel av voksne deltakere menn. Man kan si at det i seg selv er imponerende at mennene har deltatt. På den andre side for å være effektive og forandre mentalitet og kultur i forhold til kjønnsbasert vold, *må man nå frem til angriperen/agressøren* som svært ofte er menn og unge gutter.

Inntil nå har ikke prosjektet lært opp pastorer, evangelister og menighetens eldste på et bredt plan, men de er invitert til å delta i bevisstgjøringskampanjer, og mange av dem har deltatt.

Prosjektet har definert « økonomisk vold » som en av sine søyler. En har gått inn i et partnerskap med "*Caisse Féminine d'Épargne et Crédit Mutuel*" (Kvinnenes gjensidige spare- og kredittkasse) skapt av kvinner i Kongos Evangeliske Kirke. Det er en kreativ måte å hjelpe de mest sårbare kvinnene på. Spørsmålet en må stille seg er likevel om prosjektet vil oppnå mer ved å gi kreditter til sårbare kvinner enn men gjør ved å investere midlene i alternative tiltak (opplæring, bevisstgjøring etc.). Man må også sikre seg mot at vektlegging av økonomisk vold, eller økonomiske rettigheter, ikke tar plassen fra andre former for kjønnsbasert vold og kvinners rettigheter generelt sett.

Mennesker rundt prosjektet synes å være tilfredse med funksjon og sammensetning av det nasjonale prosjektstyret og menighetenes prosjektkomiteer. Fordi man planlegger at prosjektet blir en varig prosess i kirken, synes det å være viktig at tematikken kjønnsbasert vold og kvinners rettigheter plasseres i et av kirkens departementer i stedet for å være et prosjekt. De nasjonale og lokale ansvarlige enhetene for bevisstgjøring og opplæring, partnerskap og talsmannsrollen omkring tematikken kan gjerne omgi seg med komiteer, styrer og/eller ressurspersoner.

Prosjektet er svært *ambisiøst*. På den annen side er tilgjengelige midler begrenset. Derfor bør man prioritere nøye. I tilsvarende tilfeller anbefales det å *prioritere bruk av midler og personressurser der en har en fordel sammenlignet med/eller det ikke finnes andre aktører*.

Langs veien har prosjektet oppdaget at volden er mye mer utbredt enn det man innbilte seg ved oppstart av prosjektet. Prosjektet har fått øynene opp for store behov for å kunne ta hånd om voldsofre; tjenester som vanligvis ikke eksisterer eller fungerer. Kirken befinner seg foran dilemmaet å velge mellom *en integrert tilnærming* som også omfatter å ta hånd om offer medisinsk, psykologisk, juridisk og/eller økonomisk i motsetning til en *"bevisstgjøringstilnærming"*. I det første tilfelle kan kirken velge å hjelpe alle offer som gir seg til kjenne etter bevisstgjøringsskampanjer. Men da det er dyrt å ta hånd om offer, vil dette valget ikke gjøre det mulig å starte i mange menigheter. Begrenser man seg til bevisstgjøring, kan man nå ut til et større antall menigheter.

Velger man en bevisstgjøringstilnærming, anbefales å søke partnerskap med ulike institusjoner som tar hånd om slike ofre for å ha adresser en kan henvise ofre som gir seg til kjenne til. Dessuten bør man lete etter partnere slik at en kan nå ut til en så stor tilhørerskare som mulig, også de som ikke er med i kirken, menn generelt sett, og overgripere spesielt. Det anbefales også at en søker partnere som gjør det mulig å føre saker overfor myndigheter slik at de oppretter senter til å ta hånd om voldsofre. I tillegg bør en søke partnere sammen med hvilke kirken kan være en effektiv forkjemper for å få slutt på at overgripere ikke blir straffet.

Anbefalinger:

1. *For å bruke ressursene effektivt, og for å legge til rette for en varig prosess, anbefales at en etablerer en institusjonalisering av prosessen i kirken, og av systemene for en sterk økning av bevisstgjøringssprosessen på lokalt nivå fra 2015.*
2. *Introdusere kommunikasjonsmetoder for å motivere til videreformidling av budskapet til sine omgivelser i alt bevisstgjøringss og opplæringsarbeid. En bør også gi brosjyrer og/eller plakater til mennesker som ønsker å starte med bevisstgjøring av andre.*

3. *Vedrørende målgruppene for bevisstgjøringen, anbefales å fortsette med å legge hovedvekten på kvinner og unge, og i tillegg gjøre en ekstraordinær innsats for å nå menn generelt og dessuten særskilt (potensielle) overgripere. For å nå den siste gruppen, må man bevege seg utenfor kirkens sirkler.*
4. *For å lette lokal tilegnelse av prosessen, anbefales at prosjektet fokuserer på mennesker som tar beslutninger slik som alle pastorene, evangelistene, eldste for å gi dem opplæring og motivere dem til å arbeide med kvinners rettigheter og kjønnsbasert vold, og lære dem til bedre å gi råd til kvinner og familier generelt, og særskilt til ofre og overgripere. Det anbefales å begynne denne opplæringen i 2015.*
5. *Dessuten – for å lette lokal tilegnelse - anbefales at prosjektteamet for prosjektet motiverer pilotmenighetene til å utvikle sine egne initiativ og aktiviteter. For å planlegge en nedtrapping av oppfølging i hver menighet, anbefales at det utarbeides kriterier for å kunne måle hvordan de mestrer emnet og bevisstgjøringsprosessen. Disse kriteriene bør defineres i en samling gjennom deltakende prosess. På samme måte anbefales at prosjektteamet nedtrapper sin tilstedeværelse gradvis i hver menighet, avhengig av de individuelle behovene.*
6. *Selv når prosjektteamet har trukket seg ut av menighetene, anbefales å tilgodese dem i budsjettet for utdeling av plakater og brosjyrer og for å delta i et nasjonalt nettverk for peer lærere.*
7. *For fremtiden må kirken velge mellom en helhetlig tilnærming (som også omfatter det å ta hånd om ofrene) og en bevisstgjøringstilnærming. Dette valget vil avgjøre hvor mange menigheter som kan ta del i prosessen videre. Kirken må også bestemme hvordan en vil velge ut menigheter som skal delta; fra region/konsistorium; etter behov; målrettet, etter utvist motivasjon. En må også velge mellom det å ha et likt prosjekt i de ulike menigheter eller det å utvikle en "bukett" av aktiviteter fra hvilke hver enkelt menighet kan gjøre et utvalg.*
8. *For fremtiden må også kirken finne ut av hvilke tjenester som kirken er best til å yte, og hvilke som gis bedre av andre aktører? (Dette spørsmålet gis det ulike svar på sett i lys av geografisk plassering; det avhenger av eksistensen av andre komplementære aktører, og kan være forskjellig fra menighet til menighet). For å komplimentere EECs aktiviteter, bør den søke strategiske partnere/allianser for å nå flest mulig mennesker med bevisstgjøring*
  - *å finne ut hvor en kan henvise ofre*
  - *å arbeide med advocacy*

1 Innledning

Kongos Evangeliske Kirke (EEC) ble grunnlagt i 1961. Den er den nest største kirken i landet etter den katolske kirke. Den har 33 konsistorier og 132 menigheter/sogn, og i følge kirkens president, Rev. Dr Nsouami Patrice, tilhører omtrent 40% av landets befolkning EEC.

Ideen om et prosjekt for kvinners og barns rettigheter i kirken ble introdusert omkring 2005, og kirken bestemte å oversende en søknad om støtte til et slikt prosjekt. Et forprosjekt med tittelen "Kvinnens og barns rettigheter i kirke og samfunn i Kongo" ble gjennomført i 2012. Den bestod bl a av en spørreundersøkelse om gikk i dybden. Forprosjektet førte til søknad om et treårig pilotprosjekt (2013-2015). For å unngå at utviklingsmålet ble for omfattende, valgte man å stryke "barn" som en særskilt målgruppe. Men i forhold til familievold, kjønnsbasert vold, og i kirkens grunnskoler utgjør barna likevel en viktig del av målgruppen. På det nåværende tidspunkt konsentrerer prosjektet seg om fire pilotmenigheter og noen organer på nasjonalt nivå i kirken med følgende målsetninger:

Utviklingsmål :

Å bidra til å fremme likeverd mellom kjønnene og å redusere kjønnsbasert vold i det kongolesiske samfunn.

Prosjekt mål:

Å sette kirken, og gjennom den samfunnet, mer i stand til å sikre kvinners rettigheter og forhindre kjønnsbasert vold på alle nivåer.

Delmål:

- (i) *Bidra til at pilotmenighetene gjennom bevisstgjøring og undervisning kan håndtere spørsmål forbundet med kvinners rettigheter i kirke og nærmiljø på en ansvarlig og god måte;*
- (ii) *Styrke kirkens nasjonale departementers og institusjoners kapasitet slik at de kan fremme kvinners rettigheter i kirke, og gjennom dem samfunnet gjennom sine planer og aktiviteter.*
- (iii) *Utvikle et partnerskap mellom kirken, myndighetene, det sivile samfunn og søsterkirkene for å fremme kvinners rettigheter.*

Ifølge kirkens president er det kongolesiske samfunn fullstendig "phallocratique" (konsentrert om fallos); der mannen utøver all makt, dominerer kvinnen og behandler dem som mindreverdige skapninger. Det evangeliske budskap om likhet mellom kvinner og menn er derfor svært lite forstått og mottatt i det kongolesiske samfunn. Prosjektet "Kvinnens rettigheter.." er skapt for å løse dette grunnleggende problem, og derfor svært godt mottatt blant kirkens folk. I kirkens vedtekter og grunntekster som ble revidert i 2011, i artikkel 19 står det: *"Kongos Evangeliske Kirke svarer på sitt kall til å vitne om Jesus Kristus, særlig ved å engasjere seg i kampen for rettferdighet, fred og skaperverkets integritet og i kampen mot sykdom, misere, fattigdom, uvitenhet og overtro, motkreftene, ulikhet mellom kjønnene, ødeleggelse av skaperverket og den ukontrollerte utnyttelsen av mennesker og jordens ressurser"*

I en republikk der marxist-leninismen har forvaltet de politiske synspunkt, er kirkene regnet blant de frivillige organisasjoner. EEC tilhører Kongos Økumeniske Råd sammen med blant andre den katolske kirke og Frelsesarmeen. Det er i denne kontekst kirkene uttaler seg om spørsmål vedrørende det kongolesiske samfunn. Dersom kirken har et budskap som er politisk følsomt, drømmer de om å finne konsensus ikke bare i kirkerådet, men også mellom de tre religiøse grupperingene: Det økumeniske, vekkelseskirkenes samarbeidsråd og islamsk råd.

2 Metodikk

2.1 Målet for evalueringen

Målet for evalueringen er å kontrollere om målsetningene for pilotprosjektet er oppnådd og å anbefale justeringer særlig i forhold til oppstart av et permanent prosjekt som i følge planene omfatter enda mange flere menigheter.

2.2 Metodikk

- 1) Gjennomgang av grunnlagsdokumenter for prosjektet (se vedlegg B)
- 2) Inngående og grundige samtaler med prosjektets og CTPADs personell (se vedlegg C for personer en møtte og samtalte med, vedlegg D for programmet og E for intervjuguide)
- 3) Delvis strukturerte samtaler med nøkkelpersoner i EEC, prosjektkonsulentene, medlemmer av projektkomiteene i Bacongo og Kinkala og andre partnere. Evaluatøren fikk ikke anledning til å møte eller observere prosjektstyret.
- 4) Møter med målgrupper/mottakere. Evalueringen hadde fire møter med ulike målgrupper : elevene i Bacongo, elevene i Kinkala, menighetsmedlemmer i Mbama-utposten til Bacongo-menigheten, og de kristne kvinnene i Kinkala. Hver enkelt gruppe hadde mellom 60 og 70 deltakere (se vedlegg C for opplysning om hvem som grep ordet under samtalene, og vedlegg D og E for henholdsvis programmet og intervjuguide). I slike store grupper er det normalt at mennesker føler seg litt sjenert og nølende i forhold til det å fortelle følsomme historier. Konsulentene er seg derfor bevisst at mennesker som hun møtte hadde mye mer å fortelle enn det som kom frem, dette på bakgrunn av gruppedynamikken.

2.3 Organisation du rapport

Le chapitre 2 (celui) décrit la méthodologie employée, et devra se lire avec les annexes C, D et E.

Le chapitre 3 parcourt les résultats espérés et donne une appréciation qualitative sur le point d'atteinte.

Les chapitres 4 à 12 répondent aux questions dans les termes de références pour l'évaluation (Annexe A).

Kapittel 13 inneholder konklusjoner og anbefalinger.

3 Oppnådde resultater

Konsulenten mottok halvtids evalueringsrapport fra mai 2013 til mai 2014 utarbeidet av CTPAD, og en egenevaluering mai 2013 – mai 2014 gjennomført av prosjektteamet. Konsulenten fikk ikke tilgang til oppdaterte opplysninger (mai – desember 2014), fordi denne informasjonen ikke enda var offisielle. For å få et inntrykk av resultatoppnåelse, samtalte konsulenten med personer fra CTPAD og en person fra prosjektteamet i forhold til hvert ønsket resultat. Resultatet av denne samtalen fremgår av nedenstående matrise:

Prosjekt mål 1 : <i>Bidra til at pilotmenighetene gjennom bevisstgjøring og undervisning kan håndtere spørsmål forbundet med kvinners rettigheter i kirke og nærmiljø på en ansvarlig og god måte;</i>	
Vurdering fra halvtidsevalueringen ved CTPAD : 39,38 % oppnådd	
Forventede resultater:	Oppnådde resultater:
De juridiske tekstene er samlet og tilgjengelige	Omtrent alle tekstene er samlet, altså anslår man at resultatet er nådd.
Undervisningsmodulene er utarbeidet og disponible	De har produsert alle planlagte moduler, uten noen få elementer som mangler i modulen for familielovgivningen, de vil være klare i 2015. resultat nesten oppnådd.
Opplæringsseminarene er effektive	Opplæring av animatører er gjennomført, likeledes for prosjektkomiteene, og de ansvarlige for kirkens kvinne og familie, kristen undervisning og ungdomsdepartementer på lokalt plan gjeldende kjønnsbasert vold og dens konsekvenser. Opplæring i temaet "kvinners rettigheter" er planlagt for 2015, men man begynte med animatørene i 2014. Altså er resultatet delvis oppnådd i forhold til planlagt opplæring. Men når det gjelder effekten av opplæringen, fins ingen informasjon som gjør det mulig å konkludere.
De viktigste begrepene rundt kvinners rettigheter er assimilert av interessentene.	I 2013 og 2014 har prosjektet konsentrert seg om kjønns-basert vold og dens konsekvenser. Alle interessenter har assimilert de viktigste begrepene rundt vold og dens konsekvenser. I 2015 har man planlagt å begynne arbeidet med kvinners rettigheter. Resultatet er delvis oppnådd.
Kvinnene er bedre informert om sine rettigheter.	Prosjektet startet med vold som tema. I 2015 skal prosjektet begynne å arbeide med "kvinners rettigheter" idet man griper fatt i de mest relevante elementene fra familielovgivningen (noen bevisstgjøring har funnet sted i 2014). De som er bevisstgjort kjenner nå bedre til sine rettigheter. Resultatet er delvis oppnådd.

Kvinnene har familiarisert seg med de juridiske prosedyrer og hvordan de kan gjøre krav på sine rettigheter	I forhold til kjønnsbasert vold, er kvinnene informert om sine juridiske rettigheter. Spredning av familie Lovgivingen er planlagt gjennomført i 2015. Resultatet er delvis oppnådd.
Kvinnens rettigheter er respektert av EEC.	Det forventede resultatet er litt uklart, det er ikke lett å evaluere det. Det er helt klart at ikke alle kirkemedlemmene er åpne for å respektere kvinners rettigheter. De er ikke mange kvinner i beslutningsfattende organer. Det er fremdeles mange pastorer og evangelister som ikke vil ha kvinnelige pastorer. Men man har oppnådd mye i de fire pilotmenighetene gjennom bevisstgjøringen. Man er i ferd med å endre mentaliteten. La oss konkludere med at prosjektet er på rett vei i forhold til å oppnå dette målet.
Informasjonen er tilgjengelig for alle (menn, kvinner, unge og gamle)	Ja ! I pilotmenighetene er alle lag (barn, kvinner, mammaer, pappaer, unge) blitt invitert til å delta i bevisstgjøringen. Flere kvinner enn menn har møtt frem. For særskilte temaer har man lagt vekt på kvinner slik at de bedre kan kreve sin rett. Resultatet er oppnådd.
Kvinnediskriminering er redusert	Det er det for tidlig å si, men i hvert fall tør kvinnene nå å snakke om vold og avsløre den, noe de ikke gjorde før bevisstgjøringen. Det er blitt en økning av anklager og å melde fra om det. Det er ønskelig at diskrimineringen må opphøre etter hvert. Man kan ikke si at resultatet er oppnådd, da det er et resultat som det vil ta tid å oppnå.
Den økonomiske situasjon til målgruppen er forbedret.	De inntektsgenererende tiltakene har knapt startet. Forandring av deres økonomiske situasjon er en prosess som vil ta tid. Målet er ikke oppnådd, men man håper at i mars 2015, når den første gruppen kvinner har betalt tilbake sine kreditter, kan det være mulig å si noe om den valgte metoden er lovende.
Lyttegruppene som også skulle ta hånd om ofrene fungerer.	Nei. Prosjektet har forlatt ideen om lyttesentre fordi ofrene var for skamfulle til å presentere seg i sin egen menighet. I stedet for det planlegger man å opprette et sentralt senter i løpet av 2015. Resultatet er endret.
Plakater og brosjyrer er tilgjengelige i menigheter, utposter og skoler	Plakatene er hengt opp over alt, men mange er revet ned. En må likevel si at resultatet er oppnådd.
Dialoggrupper for utsatte familier er opprettet.	Dialoggrupper for utsatte familier skulle vært opprettet av eldste og peers, men man har ikke lært dem opp ennå. Denne prosessen er ikke begynt og resultatet ikke oppnådd.
Dialog finner sted i familiene	I følge noen vitnemål, kan man si « ja », prosessen synes å være i gang. Men det trenges en spørreundersøkelse for å kunne si i hvilken grad resultatet er oppnådd.

Voldsraten i familiene avtar.	Ifølge noen vitnesbyrd, kan man si « ja ». Men det trenges en spørreundersøkelse for å kunne si i hvilken grad resultatet er oppnådd.
Den lokale prosjektteamet for prosjektet fungerer godt med oppgaver og ansvar som er godt definert	Bacongo : Bra Kinkala : Bra Ouenze : Bra Ngo : De har et problem som skyldes manglende utdanningsnivå. Styringsgruppen fungerer, men på en beskjeden måte.
Prosjekt mål 2 : Styrke kirkens nasjonale departementers og institusjoners kapasitet slik at de kan fremme kvinners rettigheter i kirke, og gjennom dem samfunnet gjennom sine planer og aktiviteter.	
Vurdering fra halvtidsevaluering ved CTPAD: 10% oppnådd	
Forventede resultater:	Oppnådde resultater :
Hvordan integreringen og utforming av kjønnsaspektet i planene til departementene og institusjonene innen EEC er kjent. Særskilte samarbeidsplaner er opprettet, basert på hvert departements spesielle behov.	Opplæring av de ansvarlige i de departementene det gjelder (kristen undervisning, kvinner og familie, unge) er planlagt for 2015. CTPAD henvender seg til Bureau Synodal slik at tematikken om kjønnsbasert vold og kvinners rettigheter kan settes på dagsorden for Conseil Synodal. En vil foreslå at tematikken også blir en del av kirkens bibelleseplan. Resultatet er ikke oppnådd.
Opplæringsmodulene om gender og utvikling, og om juridiske redskaper er utarbeidet og assimilert av interessentene.	Moduler om gender : Ja. Om utvikling : Nei. Juridiske redskaper : Noen elementer mangler fremdeles. Programmert for 2015. Resultatet er delvis oppnådd.
Diskusjoner med det teologiske fakultetet (FTPB) er initiert om integrering av gendermoduler og kvinners rettigheter i sitt pensum.	CTPAD har skrevet til fakultetets rektor og til departementet for kristen opplæring. Diskusjoner er initiert, men inntil nå resultatløst.
Interessentene er i stand til å gi videre det de har lært.	Departementet for kvinner og familie snakker godt om prosjektet, men de trenger fremdeles mer opplæring og kompetanse for å kunne takle emnet. Resultatet er delvis oppnådd.
Kommunikasjonen med menighetsmedlemmene er forbedret.	Temaet kjønnsbasert vold var tabu tidligere, men gjennom dette prosjektet kan man ta opp temaet med de kristne i pilotmenighetene. Målet er nådd.
Kommunikasjonen mellom de kristne på den ene side mellom de kristne og pastorer/evangelister på den andre er forbedret.	De kristne og pastorer/evangelister kan nå ta opp temaet. Målet er nådd.

Relasjonen til menighetsmedlemmene er direkte og produktive	Ja og nei. I noen bevisstgjøringskampanjer er det mange vitnesbyrd om vold, i andre forblir alle tause. På Ngo er tausheten større enn de andre stedene. Det handler også om et generasjonsaspekt – de unge uttrykker seg mye oftere enn dem som er litt eldre. Resultatet er delvis oppnådd.
Menighetens eldste er i stand til å takle temaer ansett å være tabu innen EEC.	Alle de eldste i de 4 pilotmenighetene er invitert til bevisstgjøringskampanjer i hver sin menighet. De som har deltatt, kan fortelle mer om det. Men de trenger opplæring for å vite hva de skal gjøre når de møter slike problemer. I 2015 har en planlagt å identifisere noen eldste for å opplære dem til peers. Resultatet er delvis oppnådd.
De kristnes oppførsel, holdninger og meninger i forhold til vold og kvinners rettigheter har forandret seg til det positive.	Forandringsprosessen har begynt, men det tar tid å oppnå et slikt resultat.
Prosjekt mål 3: Utvikle et partnerskap mellom EEC, myndighetene, sivilt samfunn og søsterkirkene.	
Vurdering av halvtidsevaluering ved CTPAD : 13,33% oppnådd.	
Forventet resultat:	Oppnådd resultat :
På nasjonalt plan eksisterer det en relasjon mellom kirken, de frivillige organisasjoner innen sivilt samfunn og eventuelt med myndighetene omkring kvinners rettigheter og kjønnsbasert vold.	Det eksisterer en tett relasjon mellom prosjektet og ministeriet for fremming av kvinners rettigheter. Prosjektet står i spissen for nettverket som tar tak i spørsmålet om kvinners rettigheter: RENALVISCO. De snakker sammen og hjelper hverandre etter hvilke behov som presenteres (selv om dette nettverket ikke fungerer slik en hadde ønsket). Resultatet slik det er beskrevet, er derfor oppnådd.
Elever, foreldre og lærere i de protestantiske skolene har tileget seg en fordypet kjennskap om emnet. Kjønnsbasert vold er redusert i disse institusjonene.	Prosjektet har avtaler med de protestantiske skoler i Bacongo, Kinkala, Ouenze, Ngamaba og en statlig skole på Ngo. Elevene (og noen ganger lærerne) har deltatt i bevisstgjøringsopplegg om emnet. Man har ikke gjennomført opplegg for foreldrene, men man ønsker at elevene skal ta med seg kunnskapen hjem. Noen vitner sier at volden er redusert, men en må gjennomføre en spørreundersøkelse for å ta rede på til hvilken grad volden er redusert. Resultatet er delvis oppnådd.
Pilotmenighetene har gode relasjoner med lokalsamfunnet og en positiv oppfatning av emnet er unnfanget.	I 2013 og 2014 har prosjektet konsentrert seg om kirken. I Kinkala arbeider prosjektet i partnerskap med myndighetene, andre NGOs og andre kirker som også tar opp temaet. En kan derfor si at en derfor har begynt å oppnå resultatet. En 2013 et 2014, le projet a été concentré sur l'église.

4 Spørsmålet om kvinners rettigheter i menighetene

Vurdere om og på hvilke måter pilotmenighetene er blitt bedre til å ta hånd om spørsmål vedrørende kvinners rettigheter gjennom pilotprosjektet, og hva en anbefaler justeres for å lykkes bedre i denne måloppnåelsen gjennom et permanent prosjekt

Animatørene en snakket med i Bacongo og Kinkala mente de var i stand til å bevisstgjøre befolkningen om temaet vold og dets konsekvenser. De vet hvordan de skal rådgi offer, og de begynner å få grep om temaene rundt kvinners rettigheter. Imidlertid kan man diskutere om animatørene som er rekruttert og betalt av prosjektet, utgjør en integrert del av menighetene eller ei.

De to ansvarlige pastorene for menighetene (Bacongo og Kinkala) sier seg svært interessert i tematikken, og i prosessen vedrørende forandring av menneskers holdning til disse spørsmålene.

Prosjektkomiteen på Kinkala mener seg å være i stand til å fortsette prosessen og vil prioritere den. Ifølge pastoren, har menighetsrådet diskutert hvordan ta tak i tematikken i menigheten uavhengig av prosjektet. Her må en si at prosjektet har noen fordeler i Kinkala som en ikke nødvendigvis vil finne andre steder: den væpnede konflikten var hard for Kinkalas befolkning, derfor er det stor mottakelighet for budskap om vold. Av samme grunn er det flere frivillige organisasjoner som arbeider med det samme temaet: Vold mot kvinner og vold. L'UNFPA holder til der med et stort prosjekt, og de andre kirkene er også interessert i temaet. Den eksterne konsulenten som er psykolog, arbeider aktivt for å knytte diverse offentlige kontorer til prosjektet, som departementet for menneskerettigheter og grunnleggende friheter.

På den andre side kjenner ikke prosjektkomiteen i Bacongo på samme måte i stand til å videreføre prosessen uten hjelp fra prosjektet. De sa at de ikke hadde økonomi, tid eller kompetanse til dette. Når det gjelder kompetanse, kan en ny opplæring hjelpe. Når det gjelder **tid**, et frykten for å bli overlesset av nye oppgaver, kan også opplæring hjelpe; opplæring kan flere ganger vekke til live et engasjement. Det samme kan være riktig i forhold til økonomi, at dersom man har et virkelig engasjement, finner man noen ganger midler. (Imidlertid må man huske at bevisstgjøringskampanjene ikke er gratis, selv om de tas hånd om av peer-undervisere. Det anbefales derfor at prosjektet fortsetter å sette en liten sum på budsjettet for de menighetene som mestrer bevisstgjøringen selv).

I alt har prosjektet 13 980 personer deltatt i bevisstgjøringskampanjer frem til mai 2014 (se kapittel 6 (målgruppene og utnyttelse av ressurser)). Det er sannsynlig at mange av deltakerne har deltatt på mange slike kampanjer, og at antall personer en har nådd frem til er lavere. Konsulenten hadde møter med elever (Bacongo og Kinkala), menighetsmedlemmer (Bacongo, utpost Mbama), bevisstgjorte kvinner (Kinkala) i tillegg til nøkkelpersoner rundt prosjektet. Elevene som grep ordet, hadde forstått budskapet godt, og mange av dem hadde gitt budskapet til andre; venner, familie osv. I Kinkala hadde elevene begynt å rope hlyt "Vold!" hver gang noen hadde begynt å krangle, banne, slåss osv. På grunn av det hadde verbal vold blitt redusert. Det var også elever som fortalte at før likte de å slåss, men etter bevisstgjøringskampanjen, hadde de forstått at dette ikke fører noe sted hen. Blant jentene,

var det mange som fortalte om mange tilfeller av incest i nabolaget sitt, og etter bevisstgjøringskampanjen hadde noen tatt mot til seg og overtalt ofrene til å avsløre overgrepene.

For kvinnene er situasjonen den samme. De har forstått og tilegnet seg budskapet, noen hadde brakt det videre, og de understrekte at bevisstgjøringen absolutt måtte fortsette. De insisterte på at vold i hjemmet var det største problemet, og at i tillegg til fysisk vold utført av ektemannen, er det store problemer i forhold til svigerinner, svigermødre og så videre.

Hva angår mennene, fortalte de en snakket med at et stort antall menn var svært tilbakeholdne under bevisstgjøringskampanjene. De kunne ha deltatt i diskusjoner om emner som mannlig dominans, medgiften til konens familie, respekt og dialog i familien etc. Det var også noen menn som angret på sin egen voldelighet, og som sa at etter bevisstgjøringen hadde hellet mer til dialog for å løse problemene ektefeller mellom.

Mennesker som var bevisstgjort, var ikke blitt stimulert til å formidle budskapet til andre.

Selv om opplæringsseminar var gjennomført i hver av pilotmenighetene (se kapittel 5), synes det for tidlig ved starten av 2015 å forvente at de som er opplært er rede til å formidle budskapet videre (utenom animatørene).

For bedre å forberede menighetene til å ta tak i spørsmål relatert til kvinners rettigheter, anbefales :

Lære opp pastorer og evangelister og de som tar beslutninger i menighetene.

Lære opp de eldste (kvinner og menn) til å kunne ta tak i temaene og kunne gi råd til både ofre og overgripere

Lære opp peer-undervisere

- Under bevisstgjøringskampanjene: Gi verktøy (brosjyrer, plakater, teaterstykker og kunnskap om hvordan en formidler budskapet videre) for å stimulere folk til å formidle budskapet til andre.

5 Opplæring og bevisstgjøring

Vurdere forholdet mellom bevisstgjøring/sensibilisering av de store målgruppene og grundigere opplæring av noen få ledere i hver menighet. Under prosjektperioden så langt har bevisstgjøring vært mest vektlagt, budsjetter oppjustert; mens undervisningsdelen har vært mindre vektlagt enn forutsatt

For å kunne starte prosessen med å endre folks mentalitet i forhold til kvinners rettigheter og kjønnsbasert vold, måtte man ha godkjenningen av nøkkelpersoner som ellers kunne ha blokkert prosessen. Kirkens president er kirkens viktigste nøkkelperson. Han viste interesse for prosjektet, og i sin tur informerte han arbeidsutvalget (Bureau Synodal) og kirkens landsstyre (Conseil Synodal) om prosjektet, og prosjektets valg av fire pilotmenigheter etter kriteriene by/land, nord/syd. De fire menighetene ble informert, og de utvalgte menighetene ble anmodet om å samarbeide med prosjektet.

Prosjektet begynte med å informere nøkkelpersonene i menighetene : Pastorer, administratorene, og arbeidsutvalget i hver menighet. Prosjektet rekrutterte animatører gjennom en test. Animatørene ble opplært til å gjennomføre dette arbeidet.

Etter at en hadde tilsatt animatørene, valgte man ut prosjektkomiteen i menigheten. Strukturen for prosjektkomiteen er den samme i alle menighetene. (se punkt 9: Styringsstruktur). Komiteene fikk opplæring i målsettingen i prosjektet og prosjektets forventninger til menigheten og til prosjektkomiteen.

Opplæring :

Prosjektet har gjennomført følgende opplæringsmoduler :

"Gender" for animatørene og medlemmene av Departementet Kvinner og familie på menighetsnivå.

"Hvordan vold kommer til uttrykk" for animatører, og medlemmer av menighetssekretariatene for kvinner og familie, og de ansvarlige for ungdomsdepartementet i distriktene/bispedømmene Brazzaville 1 og 2.

"Psykologisk oppfølging av voldsofre" for medlemmer av ulike departementer for de fire pilotmenighetene og to assosierte menigheter

"Kvinnens rettigheter" for animatørene

Bortsett fra animatørene har ingen av deltakerne plikt til å gi videre den tilegnede kunnskapen til andre. Det er bare *ønsket* av prosjektet at de som har fått opplæringen, vil bruke den der de møter mennesker.

Bevisstgjøring :

Når det gjelder bevisstgjøring utarbeider hver menighet et årsprogram som tilsvarende menighetens generelle program. Ideen er at ethvert medlem av menigheten skal kunne få del i den, fra de yngste til de eldste. Animatørene finner frem til målgrupper, planlegger og presenterer sine behov for prosjektteamet (nasjonalt nivå) som godkjenner planene. Under 2013 og 2014 er alle bevisstgjøringskampanjene gjennomført av ressurspersoner som prosjektet har skaffet til veie: jurister, psykologer, leger eller andre som reiste fra hovedstaden til pilotmenighetene sammen med personer fra prosjektteamet. Prosjektet har bestemt at, foruten opplæringene nevnt ovenfor, skal en legge vekten på bevisstgjøring for å nå frem til og forandre oppfattelsen av vold og rettigheter for en så stor gruppe som mulig.

Ifølge prosjektets styringsgruppe, er målet at prosjektet kan trekke seg ut og at de personer som er opplært kan fortsette med bevisstgjøringen og gjerne også opplæringen. Men for å komme dit må flere personer i hver menighet bli opplært.

Forandringsteori :

For å illustrere forandring i et samfunn, benyttet en matrisen laget av fredsforskere for å visualisere hvordan en sosial forandringsprosess må engasjere seg i både individuell og sosiopolitisk forandring gjennom å arbeide med "nøkkelpersoner" (de viktigste beslutningstakere) og "En mengde personer" (befolkningen generelt – massene).

	Mange personer / massene	Nøkkelpersoner
Individuell forandring		
Sosipolitisk forandring		

Dette betyr at en må arbeide med alle lag av befolkningen for å forandre mentaliteten, kulturen, og hvordan ulike institusjoner fungerer. Teorien sier at det ikke er så viktig hvor en starter, men at en må passere gjennom alle rektanglene i matrisen for å lykkes med en reell forandring. Et eneste prosjekt kan aldri forandre et helt samfunn alene. Det er derfor en må lete etter strategiske allianser slik at en sammen kan nå ut overalt (se punkt 10: Partnere).

Prosjektet « Kvinnens rettigheter i kirke og samfunn » har posisjonert seg i det første rektanget: Forandre oppfatninger og holdninger til mange mennesker. Det har det kunnet gjøre etter å ha sikret seg støtte fra kirkens viktigste nøkkelperson: Presidenten. Det må presiseres at til nå dreier arbeidet i prosjektet seg om "Mange personer" begrenset til fire menigheter innenfor i Kongos Evangeliske Kirke.

		Mange personer	Nøkkelpersoner
Individuell endring	Oppfatninger Holdninger	De unge Elever Kvinner Menighetsmedlemmer	Kirkens president
	Oppførsel Individuelle relasjoner		
Sosipolitisk Endring	Hvordan grupper oppfører seg Sosiale normer		
	Forandring i institusjoner		↓
	Strukturell eller kulturell endring		

De blå pilene : Pilotprosjektet idag, innenfor kirken.

Den røde linjen : Fremtidig påvirkningsarbeid for å eliminere at overgripere forblir ustraffet

Bærekraft :

Prosjektets styringsgruppe har diskutert strategier for bærekraft av prosessen for kvinnens rettigheter og konsekvenser av vold etter prosjektperioden, og har foreslått at prosjektet tar i bruk følgende fem strategier:

Insérer le thème dans le Guide biblique de l'EEC.

La temaet bli en del av manualen for ECODI (søndagsskolen)

Formellære opp nøkkelpersoner for å støtte synodens/kirkens ansvar for å bære videre temaet kvinners rettigheter og kamp mot vold

Ansvarliggjøre en enhet for å kjempe for kvinners rettigheter og mot vold mot kvinner

Påvirkningsarbeid overfor lokale og nasjonale myndigheter for at prosessen omkring kvinners rettigheter fortsetter

Foreslåtte strategier 1 og 2 styrker bevisstgjøringen av Mange mennesker på individuelt nivå. Strategi 3 arbeider med nøkkelpersoner på individuelt nivå for å lykkes med at strategi 4 og 5 kan virkeliggjøres. Strategi 5 posisjonerer prosjektet på sosiopolitisk nivå i rektangelet Nøkkelpersoner (dommerne).

Opplæring i forhold til bevisstgjøring:

Med vektlegging av bevisstgjøring der en har benyttet seg av ekstern juridisk, psykologisk og medisinsk ekspertise er det uomtvistelig at prosjektet har lyktes med å bryte tabuet: Å snakke om kjønnsbasert vold. Prosjektet er kjent og ønsket velkommen i pilotmenighetene, og den store interessen som medlemmene viser, forteller at prosjektet er relevant. Gjennom alt bevisstgjøringsarbeidet som er gjort, har prosjektet skapt et solid grunnlag for sin legitimering og fortsettelse. Imidlertid synes ikke opplæringen som er gjennomført frem til begynnelsen av 2015 å være tilstrekkelig til at menighetene selv greier seg alene for å fortsette bevisstgjøringsprosessen av menighetsmedlemmer og andre i lokalsamfunnet. Det er nødvendig å få på plass et system for mangfoldiggjøring og overføring av kunnskap for at ikke bevisstgjøringsarrangementene bare blir punktuelle hendinger, men deler av en evigvarende prosess. En av de eksterne konsulentene som er mye brukt av prosjektet, Dr. Matoko Carmel, sa det slik: "En trenger godt opplærte mennesker i menighetene som kan følge enhver bevisstgjøringsaktivitet som en gjennomgår. Slik vil de etter to eller tre seanser være i stand til å fortsette prosessen å kunne bevisstgjøre andre på egen hånd. Dersom de stilles overfor spesielle situasjoner eller tilfeller, kan de alltid kalle på oss".

Systemer for mangfoldiggjøring av kunnskap kan gjennomføres på mange ulike måter. Her gir man eksempler som alle kan betegnes som relevante for prosjektet "Kvinnens rettigheter":

Institusjonalisering av temaet i kirkens indre liv/organer:

Et permanent departement inne kirken overtar ansvaret

Føre inn temaet i "Bibelleseplanen"

Føre inn temaet i manualen til ECODI/søndagsskolen

Føre inn temaet i utdannelsen av pastorer (FTP)

For å lykkes med denne strategien er god opplæring av nøkkelpersoner nødvendig (folkene i departementet som evt får ansvar for videreføring, pastorer, evangelister, ansvarlige for ECODI, de som underviser på FTP).

Opplæring av bevisstgjørerne/peer underviserne i hver menighet

Forme små grupper som gjør peer undervisning; elever, speidere, brødre, mødre, ektefeller, bestemødre og -fedre, pastorer, kvinnelige og mannlige eldste, evangelister osv; Gruppene kan utvikle ulike slagord: "La oss beskytte våre søstre", "Menn mot vold" "Respekter enkers rettigheter", "Virkelige menn slår ikke".

Utdeling av verktøy: brosjyrer, plakater, t-skjorter, caps

- 1) Radio og TV programmer (opplæring, partnerskap, eller betalte annonser)
- 2) Tekster for skuespill, videoer, sanger osv
- 3) Strategiske allianser for å nå frem til de lag av befolkningen som kirken ikke når frem til (de som går på bar, de som ikke ber)

Altså er ikke spørsmålet enten opplæring eller bevisstgjøring, men heller opplæring for å kunne bevisstgjøre

6 Målgrupper og utnyttelse av ressurser

Vurdere ressursbruk overfor ulike målgrupper i menighetene, ikke minst hvordan en lykkes med bevisstgjøring av menn og av menighetenes pastorer og ledere

I rapportene frem til mai 2014 kan man finne følgende antall pr målgruppe :

Bevisstgjøring 2013 og 2014 :

Kvinner	2161	Voksne	7399
Menn	783	Barn og unge	6581
Voksne uten at kjønn er spesifisert	4455	Kvinner og jenter	5468
Jenter	3307	Menn og gutter	2909
Gutter	2126		
Barn uten at kjønn er spesifisert	1148		
<u>Totale</u>	<u>13980</u>		

Ca. 33% av voksne som har deltatt i bevisstgjøringssamlinger er menn

Ca. 39% av barn og unge som har deltatt er gutter

Ca. 53% av de bevisstgjorte er voksne

Ca. 47% er barn og unge

(Kilde: Halotids evalueringsrapport utarbeidet av CTPAD)

Når det gjelder bevisstgjøring av voksne, har menn og kvinner fått samme invitasjon bortsett fra noen få særskilte samlinger bare for kvinner. Færre menn enn kvinner har møtt frem, omtrent en tredel. Man vet ikke om de 800 mennene har kommet frivillig til bevisstgjøring om emnet, eller om de allerede var samlet for et annet formål, for prosjektet har også brukt kirkelige storsamlinger og andre anledninger til bevisstgjøringsskampanjer der det allerede var mange til stede. Antall menn som har kommet frivillig for å få opplæring om ulike tema rundt kjønnsbasert vold, må karakteriseres som lovende.

Når det gjelder unge og barn som har deltatt i bevisstgjøringssaktiviteter, er 40% gutter og 60% jenter.

Sett på bakgrunn av prosjektmålet, kan man kanskje argumentere med at prosjektet har lagt for stor vekt på barn. Tross alt bestemte man etter forprosjektet at en skulle utelate barn som målgruppe. Ifølge prosjektteamet har man opprettholdt aktiviteter rettet mot barn for å forberede den nye generasjon på å leve et liv uten vold.

Pastorer, evangelister og eldste har vært en viktig målgruppe. I følge "selvevalueringen for perioden mai 2013 – mai 2014" gjort av prosjektteamet, har de eldste i Bacongo, Kinkala og et anneks i Ouenze deltatt i bevisstgjøring. De samme gruppene har så langt ikke vært mål for opplæring (utenom de ansvarlige pastorene i pilotmenighetene som medlemmer av prosjektkomiteene lokalt).

Når det dreier seg om å forandre mentaliteten eller kulturen til et samfunn, finnes det grupper som er lett å nå frem til, og de som er langt tyngre. I forhold til temaet kjønnsbasert vold, kan man si at det er svært lett å nå frem til barna. Så kommer de unge, så kvinnene og til slutt mennene. Man kan også diskutere om det er lettere å forandre mentaliteten hos mer utdannede personer i byene enn de som ikke har utdanning og bor på landet. Man kan kanskje si at det også er forskjeller mellom ulike etniske grupper. Det er vanlig at et nytt prosjekt som vil angripe et følsomt emne, til og med tabu, begynner med de gruppene som er lettest å nå, slik som barn, unge og kvinner. Men for å være effektive, burde man også finne frem til metoder for å nå frem til mennene, og overgrepsmennene. Uten det, vil man ha kvinner og unge som vet at de har rett til ikke å bli slått, dengt eller voldtatt, men volden kan fortsette på tross av denne kunnskapen. Som en konsekvens av det er det anbefalt at prosjektet legger større vekt på bevisstgjøring av menn der hvor de befinner seg, idet man bruker et språk som er relevant for overgripere. Det betyr at det anbefales å "infiltrere" mennenes miljøer – på bar, bistroer, fotballkamper osv – og snakke til dem om de uheldige konsekvenser av voldsbruk på en måte som er relevant for dem.

For å utnytte midlene på best mulig måte anbefales at bevisstgjøringsskampanjene skjer *etter* at man har opplært peers undervisere slik at bevisstgjøringen blir en del av en bærekraftig og varig prosess for å endre mentaliteten og ikke bare punktinnsetser. Slik kan mennesker som er lært opp være til stede i bevisstgjøring helt til de er rede til å ta ansvar for dette helt alene.

Prosjektet må også ha pastorer, evangelister og eldste som målgrupper for opplæring for at de kan bli bedre i stand til å kunne gi råd til kvinner og familier på et generelt plan, og voldsofre og overgripere særskilt.

Prosjektet må fortsette med å vektlegge ungdom, for unge jenter er svært ofte voldsofre, og de unge guttene har i mange tilfelle begynt å oppføre seg som overgripere.

Når det gjelder barna, er det alltid klokt å nå dem også, men aksenten må legges på de andre målgruppene : unge, kvinner og menn.

Når det gjelder valg av aktiviteter for fremtiden, må EEC velge mellom en *helhetlig tilnærming* som også omfatter å ta hånd om ofrene medisinsk, psykologisk, sosialt, juridisk og/eller økonomisk, eller en *bevisstgjøringstilnærming*. I det første tilfelle, kan kirken være i stand til å

hjelp alle offer som gir seg til kjenne etter bevisstgjøringskampanjene. Da det å ta hånd om ofre koster mye, vil ikke dette valget gi mulighet til å fortsette mange andre menigheter. Hvis man begrenser seg til bevisstgjøring, kan man nå frem til mange flere menigheter. I så fall, for ikke å etterlate seg ofrene i et tomrom, anbefales å lete etter partnerskap med diverse institusjoner som har som oppgave å ta hånd om slike tilfeller slik at en har adresser en kan referere ofrene til (se kapittel 10: Partnerskap). Her kan man også si at en kan foreta ulike valg for ulike geografiske områder, for det finnes områder der det finnes et opplegg for å ta hånd om volds ofre, men også områder der det absolutt ikke finnes.

Etter at en har valgt tilnæringsmåte, og antall menigheter som tilgjengelige midler strekker til for, må EEC bestemme *hvordan utvelgelsen av menigheter skal skje*. Man kan velge etter distrikt/bispedømme/språk/etnisitet, etter by/land, etter behov (eksistens av vold), eller etter ønske som menigheten selv uttrykker (evaluert etter deres engasjement for å skaffe frem menneskelige ressurser, midler og å ville prioritere en slik prosess).

Prosjektet må også vurdere valget mellom det å ha en uniform lik prosjekt/prosedyre eller individuell skreddersydd for hver menighet. Man kunne tenke på å utvikle en bukett av tjenester/aktiviteter fra hvilken hver menighet som deltar kunne velge.

7 Lokal tilegnelse og bærekraft

En av målsetningene i prosjektet er at prosjektet fortsetter etter at ekstern ressurstilførsel oppphører. Utvikling av lokal kompetanse er derfor viktig. Evaluer den lokale tilegnelse i de besøkte menigheter, og foreslå hvordan en kan styrke den lokale tilegnelsen/eierskap i de fire pilotmenighetene med henblikk på bærekraft.

Initiativ til prosjektet kom ikke fra menighetene selv, men utenfra. Pilotmenighetene ble instruert av kirken om å delta i pilotprosjektet. Som en følge av det, må en huske at dette emnet er tabubelagt, særlig innen kirken. Derfor er det normalt om det finnes en viss motstand i pilotmenighetene. På den bakgrunn er det bra å kunne konstatere at menighetene likevel har lykkes med å bli en del av prosessen, som en har sett i kapittel 4. Prosjektet har vektlagt bevisstgjøring av menighetsmedlemmer, og gjennom det har man funnet at blant menighetsmedlemmene er det en stor interesse for å fortsette bevisstgjøringsprosessen. Imidlertid vil en ikke automatisk finne samme interesse blant beslutningstakerne i menigheten. Det er slik at en interesserer seg mer om temaer når man mestrer dem enn når man vet lite om dem. Derfor anbefaler en sterkt å finne måter å lære opp beslutningstakere på: Pastorer, evangelister, eldste i hver av pilotmenighetene. Det er mennesker som er svært opptatt, derfor kan det være klokt å alliere seg med et departement som har myndighet til å invitere dem for å finne ut om det er mulig å kombinere en opplæring om voldsproblematikk og dens konsekvenser og skape engasjement for det gjennom en annen aktivitet som de allerede deltar i.

I tillegg vil det være klokt å motivere de lokale prosjektkomiteene å henvende seg til menighetsstyrene og kjempe for å *institusjonalisere prosjektaktivitetene i menighetens planer*.

For å forbedre den lokale tilegnelse og dermed bærekraften, er det viktig at menighetene utvikler sine egne lokale initiativ. I de besøkte menighetene, har evaluatøren erfart at det allerede finnes en god del eksempler på dette:

I Bacongo fantes personer som hadde deltatt i de væpnede konfliktene og som nå er døpt. De hadde fått et særlig ansvar for å snakke om vold med de unge.

I Bacongo hadde de også tatt initiativ til å bevisstgjøre de døvstumme, i det de brukte tegnspråk.

I Kinkala hadde speiderne laget et skuespill om incest og mobbing på skolen

I november 2014 hadde Departementet for menneskerettigheter og fundamentale friheter, og fylkesmannen på Kinkala kontaktet prosjektet for å lage en felles bevisstgjøringskampanje om de ulike ekteskapsforståelser og lovgivning rundt det. Det skaper store problemer i hjemmene.

I Kinkala inviterte prosjekter kvinner fra samfunnet til «Kvinnehuset» (et hus grunnlagt av Departementet for å fremme kvinners rettigheter) til en bevisstgjøring rundt temaet skilsmisse og at barna overgis av sine fedre, og den hustruens og barnas rettigheter.

I Kinkala har prosjektet i samarbeid med en lokal frivillig organisasjon gjennomført bevisstgjøring for unge kvinner om prevensjon

I Kinkala har en planlagt å gjennomføre en musikkfestival med sanger rundt temaet vold i april 2015.

Det anbefales at prosjektteamet fortsetter med å motivere pilotmenighetene til å utvikle sine egne initiativer og aktiviteter.

Det er sannsynlig at den lokale tilegnelsen kommer fortere dersom man for fremtiden velger ut menigheter som viser interesse i stedet for at andre bestemmer at de skal delta.

Når det gjelder bærekraft, er alle strategiene nevnt i punkt 5 *Opplæring og bevisstgjøring* gyldige og anbefalt. Imidlertid, selv om man skaper systemer for funksjonell mangfoldiggjøring, og også en institusjonalisering innen kirken, vil fortsettelse av prosessen koste noe. For at peer underviserne skal arbeide effektivt, trenger de et nettverk med faste møter og utveksling av erfaringer. De trenger også redskaper (brosjyrer etc). Det er derfor sannsynlig at menighetsmedlemmer som deltar i dette, trenger økonomisk støtte for å gjennomføre bevisstgjøringsoppdraget selv etter at de mestrer temaet alene og oppfølgingen er avsluttet.

8 Inntektsbringende tiltak

Prosjektplanen gir åpning for igangsetting av inntektsgenererende tiltak fra år to (2014). Vurdere om de tiltak som er igangsatt, kan føre til oppnåelse av forventede mål, og om strukturen rundt komponenten fungerer tilfredsstillende, om det er en vei å gå i videreføring av prosjektet

De inntektsbringende tiltakene (AGR) er introdusert i prosjektet for å svare på det som prosjektet har definert som «økonomisk vold». Logikken i prosjektet har vært å hjelpe kvinner å spare for å sette dem i stand til å oppnå kreditt for å kunne øke produksjonen sin. Pastorer og eldste fant frem til 20 sårbare kvinnelige grundere i Bacongo-menigheten. Kvinnene er organisert i solidariske grupper etter type aktivitet. Prosjektet har overført 2 millioner CFA til «La caisse féminine d'épargne et de crédit mutuel» (Kvinnenes spare og gjensidige kredittkasse) i kirken og dessuten en sum for å dekke bankkontoavgifter, delbetaling av renter og oppfølging av kvinnene. På den måten har Kassen kunnet gi kreditt til

identifiserte kvinner selv om de ikke har spart noe før. Ideen er altså at de får kreditt for å øke produktiviteten sin slik at de lettere kan komme bort fra misæren de befinner seg i, og samtidig venne seg til å spare for å kunne fortsette å være kunder hos Kvinnekassen eller andre mikrofinansinstitusjoner. Prosjektets filosofi er at økte inntekter vil redusere den økonomiske volden kvinnene utsettes for.

De 20 kvinnene i Bacongo mottok sine kreditter i desember 2014, og de kan ikke rapportere om store forandringer bare knapt en måned senere. Det er derfor alt for tidlig å si om dette forsøket vil øke produksjon og salg som kvinnene står for, og sette dem i stand til å spare nok til å bli kunder i Kvinnekassen og deretter oppnå kreditt i fremtiden.

Avhengig av resultatet i Bacongo vil prosjektet bestemme om de vil utvide komponenten AGR til å omfatte Kinkala-menigheten. I følge prosjektteamet finnes grupper for Gjensidig sparing, og også mikrofinansorganisasjoner omtrent over alt i landet. Komponentene AGR trenger ikke bare være bundet til kirkens Kvinnekasse, men kan betjenes av enhver institusjon som driver med sparing og kredittgiving der de sårbare kvinnene befinner seg.

De inntektsbringende tiltakene følges ikke opp av prosjektteamet i prosjektet, men av personell fra Kvinnekassen. Likevel er kreditten og oppfølgingen betalt av prosjektet. Denne handlemåten for AGR fortjener ros for sin kreativitet og eksperimentvillighet. Imidlertid kan det finnes risikoer som man må være oppmerksom på: Prosjektet «Kvinnens rettigheter» er et dristig prosjekt, som gir seg inn på et svært følsomt område. For menighetene kan det være lett å helle mot «inntektsbringende tiltak»-komponenten idet de kaller dem «Økonomiske rettigheter», eller tiltak for å bekjempe «økonomisk vold» i stedet for å ta tak i temaer som er langt mer følsomme som vold i ekteskapet eller kjønnsbasert vold. Dersom prosjektet skal fortsette med komponenten «Inntektsbringende tiltak», må en samtidig forsikre seg om at disse aktivitetene ikke kommer i stedet for tiltak som gjelder bevisstgjøring og opplæring omkring kvinners rettigheter og kjønnsbasert vold.

I tillegg for at komponenten med Inntektsbringende tiltak skal settes ut i live på en rettferdig måte, må alle sårbare kvinner som oppfyller prosjektets kriterier for å få kreditt, ha tilgang til denne i hver Kvinnekasse i hver av menighetene der prosjektet finnes (dersom man innfører prosjektet likt i alle menigheter). Derfor er muligheten til å få kreditt uten å oppfylle kravene om forutgående sparing, mulig for alle sårbare kvinner i menigheten etter rotasjonssystem. I seg selv er ikke dette noen dårlig idé, men den forutsetter tilgang til midler som ellers kunne ha blitt investert i prosessen for å endre mentalitet i forhold til kvinners rettigheter og kjønnsbasert vold. En befinner seg i en virkelighet der prioritering er nødvendig, derfor bør en tenke seg nøye om hvilken målsetning som er prosjektets viktigste.

9 Oppfølging av menighetene

Planen er at ekstern støtte til de fire valgte pilotmenighetene skal opphøre etter tre år. Vurdere om dette er en god løsning, og eventuelt hvordan disse menighetene bør følges opp når prosjektet er over for deres del.

Før oppfølging kan avsluttes må det være etablert et system for mangfoldiggjøring/spredning av bevisstgjøringen i hver av menighetene. Tiden som trenges for å kunne beherske tematikken vil avhenge av prosessen i hver menighet. Da situasjonen er svært forskjellig i de

ulike menighetene, anbefales at en utarbeider kriterier for når oppfølgingen kan opphøre. Det anbefales ikke å ha samme tidsrom for oppfølging for de ulike menighetene. For eksempel er det ganske sannsynlig at Kinkala kan være uavhengig fra 2016 dersom man lykkes med å sette på plass et peer-undervisningssystem i 2015. Som allerede nevnt, Kinkala befinner seg i en situasjon med mange aktører som arbeider med temaet «kvinnens rettigheter», og menighetens ansvarlige pastor viste et stort engasjement for prosjektet. I motsetning til det er det ikke sannsynlig at de andre pilotmenighetene er i stand til å greie seg selv fra 2016.

Det anbefales at Prosjektteamet trekker seg gradvis ut samtidig som de bygger opp en lokal ressursgruppe gjennom opplæring. Dessuten anbefales at Prosjektteamet lager en plan for å trekke seg tilbake som er godt kjent av menighetene.

For å fasilitere uavhengighetsprosessen i de andre menighetene, kan de vurderes om en for fremtiden kan utvikle et «fadderskapssystem» for menighetene der en menighet som er kommet langt forplikter seg til å videreføre sine erfaringer og motivere en eller flere av de nye menighetene.

Som bemerket i *Kapittel 7: Lokal tilegnelse og bærekraft*, selv etter at menighetene er i stand til å fortsette prosessen alene, er det sannsynlig at det vil være nødvendig med en finansiering, liten eller stor, for å kunne organisere bevisstgjøringsamlinger – alt avhengig av den finansielle situasjon i hver menighet, og til å underholde peer underviserne.

10 Styringsstruktur

Vurdere styringsstrukturen, ikke minst med henblikk på forholdet mellom lokal og sentral struktur, maktfordeling mellom disse og se på en god styringsmodell når prosjektet er planlagt å omfatte langt flere menigheter fra 2016

I følge folk en snakket med, fungerer strukturen som en har valgt for prosjektet godt. Sammenlignet med den opprinnelige planen fra 2012, har en valgt å fusjonere den store styringsgruppen med prosjektets styre til et nasjonalt styre for prosjektet. I følge prosjektdokumentet har det nasjonale styret følgende oppgaver:

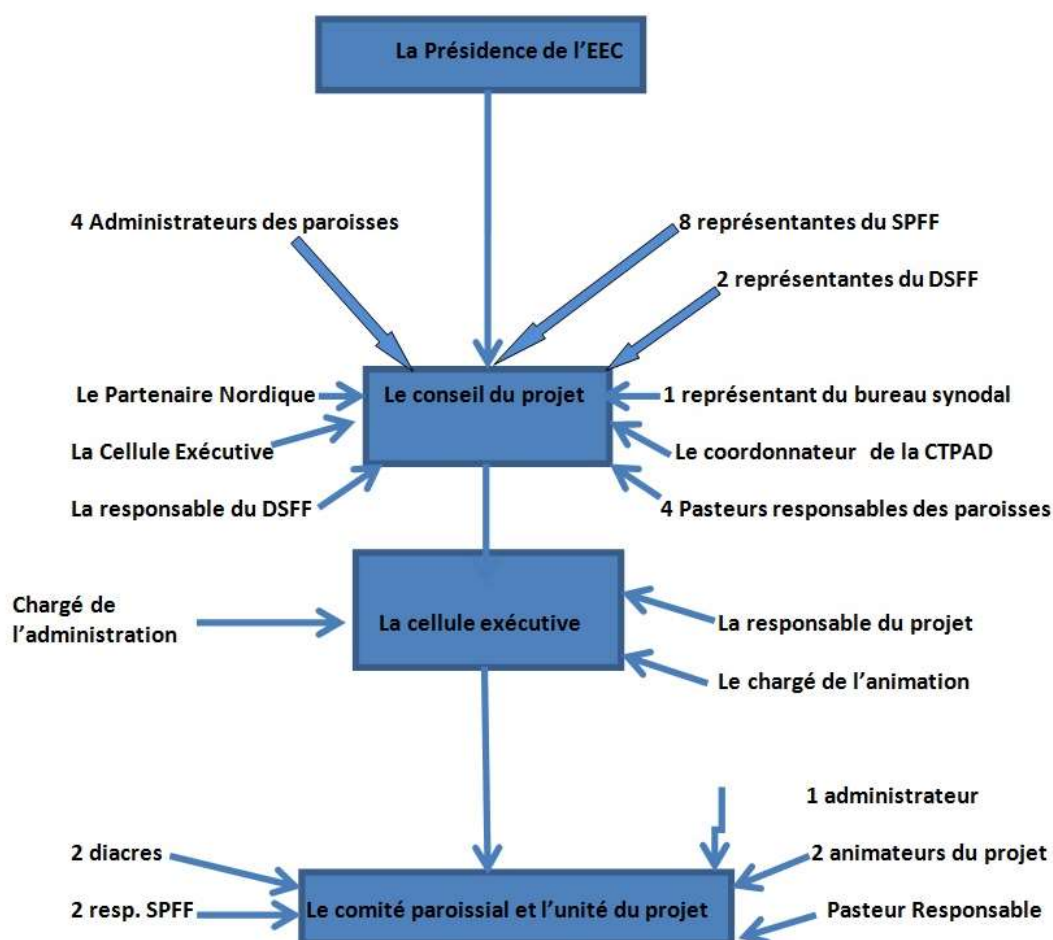
- *Kontrollere prosjektteamets arbeid*
- *Ha ansvar for utarbeidelse og godkjenning av samarbeidsavtaler og betingelser for støtte;*
- *Godkjenne årsplaner og budsjetter,*
- *Godkjenne årsrapporter og ha ansvar for iverksettelse av anbefalinger for en effektiv gjennomføring av prosjektets aktiviteter*
- *superviser les activités de l'équipe ;*

Prosjektstyret møtes minst fire ganger i året til vanlige møter. Det kan innkalles til ekstraordinære møter dersom det er behov for det. Styret kan etter behov kalle inn eksterne eksperter

I følge styremedlemmer en snakket med, fungerer styret godt og slik det er foreskrevet. Men det har ikke vært holdt fire styremøter hvert år. I løpet av 2013 og 2014 er det holdt 4 møter i det nasjonale styret i alt.

Det samme er tilfelle med prosjektkomiteene i Bacongo i Kinkala. Medlemmene og animatørene var svært tilfredse med funksjonen og sammensetningen av komiteene. I Bacongo fremmet de forslag om å tilføye et medlem fra ungdomsdepartementet.

Slik er styringsstrukturen beskrevet:

For fremtiden, for å kunne arbeide effektivt, vil det være en stor forbedring om tematikken rundt kvinners rettigheter plasseres i et av kirkens departementer på nasjonalt plan (som f eks Departement for kvinner og familie). Om det skal fungere, må det departementet en velger styrkes med ekspertise og nødvendige menneskelige ressurser. Ved å legge tematikken til et eksisterende departement vil institusjonaliseringen og internalisering av temaet gjøres lettere for EEC. Dessuten vil talsmannsrollen bli enklere å organisere fra et av kirkens departement. Til slutt, for å inngå partnerskap og strategiske allianser med andre institusjoner,

organisasjoner eller de politiske myndigheter, vil det være lettere å handle ut fra et departement enn fra et prosjekt.

Dersom ansvaret for tematikken og fortsettelsen av prosessen rundt bevisstgjøring av menighetsmedlemmene og andre i samfunnet gis et departement, trenger man ikke lenger en egen struktur for prosjektet. Imidlertid vil det være klokt å beholde et nett av ressurser og en ekspertise rundt prosjektet på både nasjonalt og lokalt plan. Det er ingen selvfølge at en slik menighetskomité trenger å være lik i hver menighet som deltar i prosjektet. Man kan vurdere hvorvidt den lokale pilotprosjektseenheten (Sekretariatet for Kvinne og familiedepartementet i menigheten eller en annen) i hver menighet skal kunne kalle til seg spesialister (fra menigheten eller lokalsamfunnet) etter behov.

På samme måte kan man tenke seg at den nasjonale enheten for prosjektet (Departmentet for kvinner og familie) etablerer et ressursstyre rundt seg. Det er ønskelig at det i et slikt styre bør være en link til menighetsnivået. For at styret skal fungere effektivt, bør man ikke fortsette med fire personer fra hver menighet som i dag, for da vil det bli for mange mennesker for å kunne ha en reell meningsutveksling. En kan kanskje tenke seg en person for menighet, eller til og med en representant for en gruppe menigheter i samme område, avhengig av hvor mange menigheter som deltar i prosjektet. Representanter fra lokalt nivå må **velges** av lokalkomiteen(e) for å sikre seg at det finnes en reell motivasjon for å arbeide med tematikken.

11 Partnerskap

Pilotprosjektet har to delmålsetninger som er blitt nedprioritert i forhold til opprinnelige planer: Kirkens sentrale struktur som målgruppe. Partnerskapsbygging mellom kirken, myndighetene og det sivile samfunn. Vurdere om og hvordan dette bør prioriteres i det permanente prosjektet

For pilotperioden er det besluttet å konsentrere kreftene til de fire pilotmenighetene og ellers internt i kirken. Imidlertid har prosjekter hyppige kontakter med Ministeriet for fremming av kvinners rettigheter. Prosjektet tilhører et nasjonalt nettverk for grupper/foreninger som arbeider mot kjønnsbasert vold i Kongo (RENALVISCO) der prosjektet leder bevisstgjøringsseksjonen. Dette nettverket er skapt av UNFPA og Ministeriet for å fremme kvinners rettigheter som finansierer en koordinator, men i følge prosjektteamet, fungerer ikke dette nettverket som forutsatt. Imidlertid finnes det et nært samarbeid mellom de deltagende grupper/foreninger, de utveksler erfaringer og hjelper hverandre når det er behov for det.

Prosjektet sender regelmessige rapporter til UNFPA, UNICEF og PNUD.

Prosjektet har et tett samarbeid med de protestantiske skolene i Bacongo, Ouenze. Kinkala, Ngamaba og en offentlig skole på Ngo for å bevisstgjøre elevene.

Utenom dette har prosjektet samarbeidspartnere som Det Synodale departement for kvinner og familie, som snakker godt om prosjektet, men som frem til nå ikke helt mestrer tematikken fordi de mangler kompetanse og ekspertise. Prosjektet samarbeider også med en liten frivillig organisasjon innen kirken som tar hånd om enker og foreldreløse; Assosiasjonen Kvinner,

Evangeliet og Utvikling. Den viktigste samarbeidspartneren er "Kirkens spare- og gjensidige kredittkasse" som man samarbeider med rundt de inntektsbringende aktivitetene (Se kapittel 8: *Inntektsbringende tiltak*)

For et prosjekt som ønsker å forandre mentaliteten og kulturen i et samfunn, som en må benevne som en generasjonsprosess, vil det være klokt å søke etter partnere og strategiske allianser som man kan forandre samfunnet sammen med, for kirken kan ikke oppnå dette helt alene.

Partnere for bevisstgjøring :

La oss gå tilbake til forandringsteorien som en brukte i kapittel 5 *Opplæring og bevisstgjøring*. For å endre en mentalitet og en kultur, må majoriteten av personene det gjelder forandre mentalitet. Selvfølgelig kan ikke kirken snakke med hvert enkelt individ i Kongo, til det mangler en tid og penger. Av samme grunn kan heller ikke kirken snakke til her enkelt av sine medlemmer individuelt. For å nå frem til en så stor mengde som mulig, ha man allerede diskutert behovet for å utforme systemer for mangfoldiggjøring av bevisstgjøringen (se 5: *Opplæring og bevisstgjøring*)

	Mange personer	Nøkkelpersoner
Individuell forandring	L'EEC Andre kirker NGOs Myndighetene Skoler Media XXX	De religiøse lederne Ministeren for Departementet for å fremme kvinnens rettigheter XXX
Sosipolitisk forandring	Politiet Gendarmeriet Aktoratet Dommere XXX	Kongos Kristne Råd Justisministeren Domstolene XXX

Eksempler på partnere med hvilke EEC kan alliere seg for å oppnå en virkelig mentalitetsendring i Kongo

Det er klart at når prosjektet skal utvides til å omfatte samfunnet utenfor kirken, må man søke partnere. Det kan være andre kirkesamfunn, men man trenger også partnere som gjør det lettere å nå kirkefremmede mennesker. Særlig vil det være viktig å nå mennene som er overgripere, som en ofte finner på barer (se kapittel 6 «Målgrupper og bruk av ressurser»). Her må man lete kreativt blant NGOs, assosiasjoner, institusjoner, eller bedrifter (f eks gendarmeriet, politiet, fotballklubber, eller til og med bryggerier og barer) for å kunne nå frem til overgriperne og deres venner.

Prosjektet har allerede svært positive erfaringer fra bevisstgjøringen av skoleelever i pilotmenighetene. Det anbefales å fortsette med samarbeidet med skolene; protestantiske, katolske eller statlige, fordi *ungdommer* er en svært viktig målgruppe – for å endre mentaliteten til den nye generasjon og for å unngå at unge gutter påvirkes til å bli overgripere.

For å spre budskapet til så mange som mulig, bør også prosjektet finne samarbeidspartnere i media: Radio, TV-kanaler, idet man hele tiden sammenholder utgiftene med antall og type tilhørere/seere.

Det vil også være bra å søke partnerskap med andre organisasjoner i det sivile samfunn, FN-organisasjoner, myndighetene for å få i stand nasjonale kampanjer.

Partnere for å gi omsorg:

Pilotprosjektet har oppdaget enorme behov etter to år med pilotprosjekt. Etter hver bevisstgøringskampanje gir mange overgrepsoffer seg til kjenne. En av konsulentene, Dr Matoko, Carmel, sa at prosjektet har overrasket alle gjennom all den volden det har avdekket. Det man ser er mye mer enn det man hadde forventet; det man ser er bare toppen av isfjellet, resten skjuler seg alltid under overflaten. Denne kjensgjerningen skapte et vilje og en følelse av nødvendighet i prosjektteamet til å legge til rette for det å ta hånd om ofrene som gir seg til kjenne. De er redd for at de er i ferd med å feile i sin egen prosess når de ikke er i stand til å hjelpe ofrene. Spørsmålet blir derfor hvilken er den mest effektive måte å organisere et system for å ta hånd om ofrene.

Det er et globalt prinsipp at tjenester som allerede er etablert på normal måte, er de mest effektive til å hjelpe målgruppen enn om man etablerer parallelle strukturer. Om kirken skal opprette sine egne strukturer for å støtte ofrene (medisinsk, psykologisk, juridisk etc) må man skaffe frem et svært stort budsjett og mye kompetanse og ekspertise. I pilotmenighetene har man sett at «lyttesentrene» ikke lyktes fordi ofrene ikke kjente seg komfortable med å presentere seg med sine problemer i sin egen kirke. Av disse grunner synes det mer logisk å søke allianser blant tilbudene som finnes (sykehus, helsesenter, psykologer, juridiske kontorer og foreninger etc.) slik at de kan styrke sine tilbud for å kunne ta imot offer som prosjektet har henvist dem.

Imidlertid er det sikkert at slike tjenester og tilbud som ofrene har bruk for, ikke finnes overalt i landet. Det er også sikkert at det ikke finnes nok ekspertise til å kunne behandle hvert offer på en forsvarlig måte. For å være sikker på å kunne tilby en viss hjelp til ofrene, kan man organisere seg slik man gjør etter en krig eller naturkatastrofer (slik man gjorde i Kongo etter den siste borgerkrigen) å organisere grupper av offer til selvhjelpstiltak. For traumatiserte er det alltid en trøst å vite og føle at de ikke er de eneste som lider samme trauma. I fasiliteringen av disse gruppene, kan man finne ut om det fins ressurser til å organisere psykoterapigrupper.

Det er sannsynlig at det vil være vanskelig å finne den nødvendige ekspertise overalt. For å lette tilgang til tilbud for ofrene, kan prosjektet vurdere om de vil etablere et transportsystem slik at alle kan nå frem til steder der tilbudet finnes.

Når det gjelder den generelle mangel av slike servicetilbud, anbefales å ta kontakt med myndighetene for å overbevise dem om å opprette det ønskede tilbudet.

Partnerskap for talsmannsrollen:

Prosjektet bør lete etter partnere som kan henvende seg til myndighetene sammen med det slik at det opprettes nødvendige tilbud om tjenester for voldsofre (se ovenfor)

Prosjektet bør også lete etter partnere i det sivile samfunn for å kunne være talsmenn overfor det juridiske system for å gjøre slutt på at voldtektsmenn og overgripere forblir ustraffet.

12 Baseline study

Det foreligger ingen «baseline study» for pilotprosjektet (selv om det foreligger en spørreundersøkelse fra forprosjektet). Dette kreves for å få innvilget et permanent prosjekt. Indikere for prosjektledelse og partner retning, tema og metode for en slik baseline study som må gjennomføres om relativt kort tid etter evalueringen.

I utviklingssamarbeidets verden, presenteres prosjektene vanligvis i en logisk ramme eller en resultatkjede. I begge metodologiene utvikles *indikatorer* for å kunne måle om man er på god vei til å oppnå forventede resultater. Når man har avsluttet programmeringen og etablert alle indikatorene, må man gjennomføre et «*baseline studium*» for å finne *tilstanden rundt de valgte indikatorer ved prosjektets start*.

Metodene en vil benytte seg av i et slikt studium vil avhenge helt av valgte indikatorer. Et råd er at man alltid må velge *SMARTe* indikatorer:

Spesifikke
Målbare (til lav kostnad)
Oppnåelige
Realiserbare
Tidsavgrenset/Definert for en periode

I tillegg tilføyes at indikatorene må være **få**. Når man utformer dem, må man huske at ideen er å rapportere i forhold til hver indikator i hver rapport en skriver fra prosjektet i hele prosjektets liv. For ikke å utmatte rapportskriverne med byråkratiet med oppfølging, er det derfor viktig å velge de *SMARTeste* og færrest mulig indikatorene som mulig.

En logisk ramme kan presenteres på følgende måte:

Beskrivelse av prosjektet	Indikatorer	Baseline study	Oppnådde resultater
Utviklingsmål (Forandring av sosialt nivå)	<i>Vanligvis har man 1 utviklingsmål. Dersom rammen er presentert på en logisk måte, vil de spesifikke målene tjene som indikatorer for utviklingsmålet.</i>		
Spesifikke mål (Forandringer for målgruppen, direkte og indirekte)	<i>Vanligvis har man mellom 1 og 3 spesifikke mål. Dersom rammen er presentert på en logisk måte, vil de forventede resultater tjene som indikatorer for de spesifikke målene</i>		
Forventede resultater (Forandringer som skjer som en effekt av prosjektaktivitetene)	<i>Vanligvis har man mellom 1 og 3 forventede resultater pr spesifikt mål. Dette er det viktigste nivået for formulering av SMART indikatorer. Det anbefales å formulere mellom 1 og 3 indikatorer for hvert forventet resultat, aldri flere.</i>		
Aktiviteter	<i>Man må sikre seg at det er en logisk forbindelse mellom aktivitetene og de forventede resultatene.</i>		

13 Konklusjoner og anbefalinger

Evalueringen har slått fast at prosjektet « Kvinner rettigheter i kirke og samfunn » er et *svært dristig* prosjekt. Etter bare to år som pilotprosjekt, har det lyktes med å bryte et tabu, og er i ferd med å åpne for en nødvendig diskusjon om emnet kjønnsbasert vold ets dens konsekvenser. En av de eksterne konsulenter til prosjektet mente at prosjektet representerer en *premiere* i Republikken Kongo. Ingen har våget å åpne opp for dette emnet før og på en slik måte. Evalueringen ser at prosjektet er svært *relevant*.

Etter disse to årene med tett oppfølging, er prosjektet på god vei til å oppnå forventede resultater. Personer som er blitt bevisstgjort, har tatt vare på det de har hørt, og noen har også begynt å gi budskapet videre til andre selv om dette ikke har vært en integrert del av bevisstgjøringen. Animatørene i prosjektet er i stand til å gjennomføre bevisstgjøringsskampanjer helt alene. Imidlertid synes det for tidlig for pilotmenighetene generelt sett å greie seg helt alene før de har fått på plass et system for utbredelse av bevisstgjøringen. Dersom man er i stand til å gjennomføre det i 2015, er det sannsynlig at Kinkala vil kunne greie seg på egen hånd fra 2016. Av ulike grunner vil de andre menighetene være i behov av mer tid enn de tre årene som var utgangspunktet. Da hver menighet befinner seg i en spesiell kontekst og situasjon, er det ikke realistisk å tro at en kan ha lik oppfølgingsperiode for dem. Det er normalt at tiden hver menighet trenger for å få på plass et slikt bærekraftig system, vil være ulik menighetene i mellom.

Frem til i dag har prosjektet vektlagt bevisstgjøringsskampanjer for å kunne spre budskapet til en så stor gruppe mennesker som mulig. Opplæringsbolkene er tilbudt til prosjektets animatører, de lokale prosjektkomiteene og noen personer departementene for kvinner og

familie; for ungdom og for kristen opplæring. For å bruke midlene så effektivt som mulig, anbefales at *bevisstgjøringskampanjene finner sted etter at en har funnet et system for utbredelse av budskapet*. På den måten vil bevisstgjøringskampanjene bli en del av en bærekraftig prosess for endring av mentalitet i stedet for å være punktinnsetser.

Prosjektet har også invitert kvinnelige menighetsmedlemmer til å delta i bevisstgjøringskampanjene. I følge rapportene er en tredel av de som har deltatt vært menn. Man kan si at det er imponerende at mennene i det hele tatt har kommet. På den andre siden, for at prosjektet skal være effektivt og endre mentalitet og kultur i forhold til kjønnsbasert vold, *må man nå frem til overgriperne som ofte er menn og unge gutter*.

Til nå har ikke prosjektet lært opp pastorer, evangelister og eldste som egne grupper, men de er alle invitert til å delta i de mer generelle bevisstgjøringstiltakene, og mange av dem har deltatt.

Prosjektet har definert "økonomisk vold" som en av sine pilarer. Det har gått i partnerskap med "Kvinnenes spare- og gjensidige kredittkasse" grunnlagt av kvinner innen Kongos Evangeliske Kirke. Prosjektet støtter Sparekassen økonomisk slik at den kan gi støtte og prosjektoppfølgning til 20 kvinnelige entreprenører identifisert av Bacongo-menigheten på grunn av sin sårbarhet. Dette er en svært kreativ måte å hjelpe de mest sårbare kvinnene på. Det er alt for tidlig å slå fast om kvinnene blir i stand til å spare selv etter at de har betalt tilbake kreditten de har fått, og gjennom det bli kunder i kassen på samme måte som andre. Spørsmålet en bør stille seg er om prosjektet vil oppnå mer ved å investere i å gi kreditt til noen få sårbare kvinner enn det man oppnår ved å investere i alternative aktiviteter (opplæring, bevisstgjøring etc). Man må også forsikre seg om at vektleggingen av økonomisk vold, eller økonomiske rettigheter, ikke kommer i stedet for andre former for kjønnsbasert vold og kvinners rettigheter generelt sett.

Personene rundt prosjektet synes å være fornøyd med sammensetningen av og måten prosjektets nasjonale styre og menighetskomiteenes fungerer på. Da man planlegger at prosjektet skal være en varig og bærekraftig prosess i kirken, synes det viktig at ansvaret for tematikken kjønnsbasert vold og kvinners rettigheter plasseres i et av kirkens departementer i stedet for å forbli et prosjekt. De nasjonale og lokale enhetene som nå har ansvar for opplæring og bevisstgjøring, for partnerskap med andre, for talsmannsrollen rundt tematikken i fremtiden må gjerne ha styrer/komiteer bestående av ressurspersoner tilknyttet seg. Det er ikke nødvendig at sammensetningen av lokale komiteer er den samme i hver menighet. Det viktige er å tiltrekke seg ressurspersoner som hver enkelt lokalmenighet har bruk for. Det anbefales å holde fast ved et sterkt bånd mellom den lokale og nasjonale struktur gjennom lokale representanter i det fremtidige nasjonale styre. For å sikre seg at disse er motiverte, bør de velges lokalt i stedet for å utnevnes på nasjonalt nivå.

Prosjektet er svært *ambisiøst*. Til sammenligning er tilgjengelige midler relativt små. Derfor må en hard prioritering finne sted. I slike tilfeller anbefales å *bruke midler og menneskelige ressurser der en har komparative fortrinn og/eller der det ikke finnes andre aktører*.

Under prosjektets gang har en oppdaget at volden er mye mer utbredt en det man trodde før man startet. Prosjektet har altså oppdaget at det er mange behov for tjenester for å ta hånd om voldsofre, tjenester som vanligvis ikke eksisterer eller ikke fungerer. Derfor – for å få på plass

et permanent prosjekt – eller en prosess – er kirken stilt overfor dilemmaet å velge mellom en *helhetlig tilnærming* som består av å ta hånd om ofrene medisinsk, psykologisk, juridisk og/eller økonomisk, i motsetning til en *bevisstgjøringstilnærming*. I det første tilfelle kan kirken hjelpe alle ofrene som gir seg til kjenne etter bevisstgjøringskampanjer. Da ta koster mye å ta hånd om ofrene, vil dette valget medføre at en ikke kan starte i mange andre menigheter. Begrenser man seg til bevisstgjøring, kan man nå frem til langt flere menigheter.

Om man velger bevisstgjøringstilnærmingen, anbefales at man søker partnerskap med ulike institusjoner som har som oppgave å ta hånd om ofre slik at man har adresser en kan referere ofrene som gir seg til kjenne til, for ikke bare å overlate dem til seg selv. Dessuten, dersom prosjektet holder fast på sine høye ambisjoner for fremtiden, må man søke partnere blant de andre kirkene, frivillige organisasjoner, FN-organisasjoner, politiske myndigheter og media slik at kan nå ut til store folkemengder, også inkludert dem som ikke går i kirken, menn generelt sett, men særlig overgriperne. Det anbefales også å finne partnere man kan drive påvirkningsarbeid/talsmannsfunksjon sammen med overfor politiske myndigheter for å få slutt på at overgripere unngår å bli straffet.

Anbefalinger:

- 1. For å bruke ressursene effektivt, og for å legge til rette for en varig prosess, anbefales at en etablerer en institusjonalisering av prosessen i kirken, og av systemene for en videreformidling av bevisstgjøringsprosessen på lokalt nivå fra 2015.*
- 2. Introdusere kommunikasjonsmetoder i både bevisstgjørings- og opplæringsprosessen for å forenkle og motivere til videreformidling av budskapet til omgivelsene 2015. En bør også gi brosjyrer og/eller plakater til mennesker som ønsker å starte med bevisstgjøring av andre.*
- 3. Vedrørende målgruppene for bevisstgjøringen, anbefales å fortsette med å legge hovedvekten på kvinner og unge, og i tillegg gjøre en ekstraordinær innsats for å nå menn generelt og dessuten særskilt (potensielle) overgripere. For å nå den siste gruppen, må man bevege seg utenfor kirkens sirkler.*
- 4. For å lette lokal tilegnelse av prosessen, anbefales at prosjektet fokuserer på mennesker som tar beslutninger slik som alle pastorene, evangelistene, eldste for å gi dem opplæring og motivere dem til å arbeide med kvinners rettigheter og kjønnsbasert vold, og lære dem til bedre å gi råd til kvinner og familier generelt, og særskilt til ofre og overgripere. Det anbefales å begynne denne opplæringen i 2015.*
- 5. Dessuten – for å lette lokal tilegnelse - anbefales at prosjektteamet for prosjektet motiverer pilotmenighetene til å utvikle sine egne initiativ og aktiviteter. For å planlegge en nedtrapping av oppfølging i hver menighet, anbefales at det utarbeides kriterier for å kunne måle hvordan de mestrer emnet og bevisstgjøringsprosessen. Disse kriteriene bør defineres i en samling gjennom deltakende prosess. På samme måte anbefales at prosjektteamet nedtrapper sin tilstedeværelse gradvis i hver menighet, avhengig av de individuelle behovene.*

6. *Selv når prosjektteamet har trukket seg ut av menighetene, anbefales å tilgodese dem i budsjettet for utdeling av plakater og brosjyrer og for å delta i et nasjonalt nettverk for peer lærere.*
7. *For fremtiden må kirken velge mellom en integrert tilnærming (som også omfatter det å ta hånd om ofrene) og en bevisstgjøringstilnærming. Dette valget vil avgjøre hvor mange menigheter som kan ta del i prosessen videre. Kirken må også bestemme hvordan en vil velge ut menigheter som skal delta; fra region/konsistorium; etter behov; målrettet, etter utvist motivasjon. En må også velge mellom det å ha et likt prosjekt i de ulike menigheter eller det å utvikle en "bukett" av aktiviteter fra hvilke hver enkelt menighet kan gjøre et utvalg.*
8. *For fremtiden må også kirken finne ut av hvilke tjenester som kirken er best til å yte, og hvilke som gis bedre av andre aktører. (Dette spørsmålet kan det være ulike svar på sett i lys av geografisk plassering; det avhenger av eksistensen av andre komplementære aktører, og kan være forskjellig fra menighet til menighet). For å komplettere EECs aktiviteter, bør den søke strategiske partnere/allianser for*
  - *å nå flest mulig mennesker med bevisstgjøring*
  - *å finne ut hvor en kan henvise ofre*
  - *å arbeide med advocacy/talsmannsrollen overfor myndigheter*

Vedlegg A: Termes of reference

Det Norske Misjonsforbund
Internasjonal avdeling
Chr Krohgs gt 34
0186 Oslo

TERMS OF REFERENCE

EVALUERING AV PILOTPROSJEKTET

«KVINNERS RETTIGHETER I KIRKE OG SAMFUNN I REPUBLIKKEN KONGO» (DIGNI PROSJEKT 10688)

HENSIKT MED EVALUERINGEN:

Denne eksterne evalueringen var planlagt før oppstart av pilotprosjektet av prosjektledelsen og Misjonsforbundet, den har til hensikt å se om målsetningene for pilotprosjektet er oppfylt og anbefale justeringer i forhold til videreføring gjennom et permanent prosjekt som etter planen skal omfatte langt flere menigheter.

BAKGRUNN

Tanken om et rettighetsprosjekt for kvinner og barn i kirken ble introdusert omkring 2005, og kirken valgte selv å søke om støtte til et slikt prosjekt i 2011. Et forprosjekt ble gjennomført i 2012, da med tittelen «Kvinneres og barns rettigheter...» med bl.a. en grundig spørreundersøkelse. Forprosjektet munnet ut i en søknad om et treårig pilotprosjekt (2013 – 2015). For ikke å gjøre prosjektet for omfattende, valgte en da å sløyfe «barn» som særskilt hovedmålgruppe. Men i forhold til vold i hjemmet, kjønnsbasert vold og i kirkens grunnskoler utgjør fremdeles barn en del av målgruppen. Nå konsentreres prosjektet om fire pilotmenigheter og dessuten enkelte sentrale kirkeorganer som målgrupper og med følgende målsetninger:

Utviklingsmål :

Å bidra til å fremme likeverd mellom kjønnene og å redusere kjønnsbasert vold i det kongolesiske samfunn.

Prosjekt mål:

Å sette kirken, og gjennom den samfunnet, mer i stand til å sikre kvinners rettigheter og forhindre kjønnsbasert vold på alle nivåer.

Delmål:

- (i) Bidra til at pilotmenighetene gjennom bevisstgjøring og undervisning kan håndtere spørsmål forbundet med kvinners rettigheter i kirke og nærmiljø på en ansvarlig og god måte;
- (ii) Styrke kirkens nasjonale departementers og institusjoners kapasitet slik at de kan fremme kvinners rettigheter i kirke, og gjennom dem samfunnet gjennom sine planer og aktiviteter.
- (iii) Utvikle et partnerskap mellom kirken, myndighetene, det sivile samfunn og søsterkirkene for å fremme kvinners rettigheter.

Delmål (i) har vært særlig vektlagt fordi planen er å inkludere en del nye menigheter i det permanente prosjektet og da er det viktig å finne frem til den best mulige tilnærmingen allerede under pilotprosjektet. De to andre delmålene har vært vektlagt i mindre grad, de kan utvikles videre gjennom et eventuelt permanent prosjekt fra 2016 også.

Overfor menighetene er hovedvekten lagt på bevisstgjøring og opplæring. Produksjon av informasjonsmateriell. Bevisstgjøringen har vært målgrupperettet både i forhold til kjønn og alder, men også i forhold til ansvarsposisjoner i menighet (pastorer, kvinner, menn, unge, eldre, menighetstjenere, menighetens styre, ansatte, etc).

SPØRSMÅL EN ØNSKER EVALUERINGEN SKAL TA OPP OG BESVARE

- Vurdere om og på hvilke måter pilotmenighetene er blitt bedre til å ta hånd om spørsmål vedrørende kvinners rettigheter gjennom pilotprosjektet, og hva en anbefaler justeres for å lykkes bedre i denne måloppnåelsen gjennom et permanent prosjekt
- Vurdere forholdet mellom bevisstgjøring av de store målgruppene og grundigere opplæring av noen få ledere i hver menighet. Under prosjektperioden så langt har bevisstgjøring vært mest vektlagt, budsjetter oppjustert; mens undervisningsdelen har vært mindre vektlagt enn forutsatt
- Vurdere ressursbruk overfor ulike målgrupper i menighetene, ikke minst hvordan en lykkes med bevisstgjøring av menn og av menighetenes pastorer og ledere
- En del aktiviteter i menighetene settes i gang og følges opp av prosjektets sentralledelse. Vurdere forholdet mellom disse aktivitetene og de lokal ledelse har ansvar for gjennomføring av
- Prosjektplanen gir åpning for igangsetting av inntektsgenererende tiltak fra år to (2014). Vurdere om de tiltak som er igangsatt, kan føre til oppnåelse av forventede mål, og om strukturen rundt komponenten fungerer tilfredsstillende, om det er en vei å gå i videreføring av prosjektet
- Planen er at ekstern støtte til de fire valgte pilotmenighetene skal opphøre etter tre år. Vurdere om dette er en god løsning, og eventuelt hvordan disse menigheten bør følges opp når prosjektet er over for deres del.
- Vurdere styringsstrukturen totalt (det var den som var sist på plass, og den er litt endret det første året), ikke minst med henblikk på forholdet mellom lokal og sentral struktur, maktfordeling mellom disse og se på en god styringsmodell når prosjektet er planlagt å omfatte langt flere menigheter fra 2016
- Pilotprosjektet har to delmålsetninger som er blitt nedprioritert i forhold til opprinnelige planer: Kirkens sentrale struktur som målgruppe. Nettverksbygging ut over kirken. Vurdere hvordan dette bør prioriteres i det permanente prosjektet
- Det foreligger ingen «baseline study» for pilotprosjektet. Dette kreves for å få innvilget et permanent prosjekt. Indikere for prosjektledelse og partner retning, tema og metode for en slik baseline study som må gjennomføres om relativt kort tid etter evalueringen

ANBEFALINGER

Oppdragsgiver ønsker anbefalinger i forhold til problemstillingene i forrige punkt, litt med henblikk på eventuelle justeringer for siste år av pilotprosjektperioden, men særlig som grunnlag for utarbeidelse av prosjektplaner for et permanent prosjekt.

METODE

Ekstern evaluering med innslag av deltakende evaluering: Prosjektleder og leder for kirkens utviklingsdepartement vil følge opp og delta i evalueringen der det er formålstjenlig under hele perioden i samarbeid med ekstern evaluator.

Prosjektbesøk, observasjon, intervjuer, samtaler samt gjennomgang av dokumenter:

- Evalueringsteamet vil kontakte ulike stakeholders i prosjektet (Misjonsforbundet i Norge, Kongos Evangeliske Kirke, pilotmenighetene)
- Evalueringsteamet vil gjøre dybdebesøk i to av menighetene: Kinkala på landsbygda og Bacongo i hovedstaden Brazzaville: Intervju med alle ulike grupper i menigheten som er berørt av prosjektet.
- Evalueringsteamet har grundige samtaler med prosjektledelsen sentralt samt organer innen kirken som er med i målgruppen for prosjektet, f.eks. de protestantiske skoler
- Alle dokumenter vedrørende prosjektet stilles til disposisjon for evalueringsteamet

PLAN FOR GJENNOMFØRING

Tidspunkt og varighet: Det er satt av totalt 17 arbeidsdager til evalueringen. Feltarbeid vil finne sted mellom 5. – 14. januar 2015 i Kongo. Øvrig dager er forberedelsestid og tid for rapportskrivning i Norge.

Budsjett: Et budsjett på kr 210 000 kr ligger vedlagt

RAPPORTERING

Rapport på fransk bør være ferdig senest 30. januar slik at partene får gjennomgått den før vi møtes i februar for å gjennomgå rapporter for 2014, lage en plan for gjennomføring av «baseline study», utforming av prosjektdokument og budsjetter før søknadsfrist.

En forventer at rapporten skal inneholde en del konkrete anbefalinger vedrørende det siste året av pilotprosjektperioden, men særlig i forhold til utformingen av det nye permanente prosjektet fra 2016.

EVALUERINGSSTEAMET

Etter samtaler med Digni er Kirsten Sandberg Natvig kontaktet og forespurt. Hun har sagt seg villig til å påta seg denne oppgaven. CV vedlegges. Denne samt andre anbefalinger viser at det er en slik kompetanse som er nødvendig for å få de gode input for en videre utvikling av et utfordrende prosjekt: Kvinners rettigheter i kirke og samfunn i Republikken Kongo. Dessuten vil prosjektleder Nsika Josephine og kirkens utviklingskoordinator Massamba Joseph være ressurspersoner under hele oppholdet i Kongo.

Prosjekt-teamet og Kongos Evangeliske Kirke har fullt ansvar for program og logistikk under feltarbeidet.

Oslo, den 23. oktober 2014

Viggo Koch

Spesialrådgiver for bistand og misjon

Vedlegg B: Oversikt opver gjennomgåtte dokumenter

Rapporten fra forprosjektet (2011)

Prosjektdokumentet for pilotprosjektet (2012)

Årsplanene for prosjektet 2013, 2014 og 2015

Budsjettene 2013, 2014 og 2015

Narrativ prosjektrapport 2013

Regnskapsrapport for prosjektet 2013

Oppfølgingsrapport for første halvår av prosjektaktiviteter, Oktober 2013

Evalueringsrapport av prosjektet ved haløtid, juli 2014

Kongos Evangeliske Kirkes lover, vedtekter og statutter (grunnleggende tekster)

Vedlegg C: Liste over personer en møtte og samtalte med

Personer i prosjektet Kvinners rettigheter:

Mme. Josephine Nsika, Responsable du projet, Cellule exécutive
M. Passi Bibene, Chargé de la communication, formation et l'animation, Cellule exécutive
Mme. Clarisse Motongo, Chargé de l'administration et de la logistique, Cellule exécutive
M. Alain Massisa, Chauffeur, Cellule exécutive
Mme. Rothèse Malongah, Animatrice superviseur, Bacongo
M. Débiant Venceslas Bintsamou, Animateur, Projet droits des femmes, Bacongo
M. Vivian Nganga, Animateur Superviseur du Projet, Kinkala
M. Alain Christian Mananga, Psychologue, Consultant (Kinkala)
M. Mpassi Nkouka Pacifique Albéryc, Avocat, Consultant
M. Lylian Boukaka, Psychologue, Consultant
Mme. Dr. Matoko Carmel, Médecin, Consultante

Nøkkelpersoner rundt prosjektet

Rév. Dr. Patrice N'Souami, Président, EEC
M. Prosper Massamba Joseph, Coordinateur CTPAD, EEC
Mme. Stévie Nkounkou, coordinatrice adjointe CTPAD, EEC

Personer fra menighetenes prosjektkomiteer:

Rév. Monique Matouhouidi, Pasteur, Responsable de paroisse, Bacongo
M. Biniakounou Joseph, administrateur de la paroisse, Bacongo
M. Romance Bivoukoulou, 1e responsable du bureau de comité des diacres, Bacongo
Mme. Antoinette Kinzonzi, 2e responsable au bureau de comité des diacres, Bacongo
Mme. Claudine Kimpolo, Secrétaire paroissienne Femme et Famille, Bacongo
Mme. Henriette Mialoundama, 1e responsable du secrétariat paroissial femme et famille,
Bacongo
Rév. Arsène Desiré Foufoundou, Pasteur Responsable de la Paroisse, Kinkala
Babela Antoine, Administrateur de Paroisse, Kinkala
Mme. Moubouassi Cathérine, Secrétariat paroissial femme famille, Kinkala
Mme. Babonga Pauline, Secrétariat paroissial femme famille, Kinkala
Mme. Lemba Josephine, Représentant des diacres, Kinkala

Fra målgruppene:

Pingara Paule, 2nde, Eleve dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
Moudiatou Gloire, 6e, Eleve dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
Matongo Emma 2nde, Eleve dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
Malonga Lysa, 2nde, Eleve dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
Bitemodi Elysa, 6e, Eleve dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
Pambou Edna, 6e, Eleve dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
Arone Zoubabelas, 6e, Eleve dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
Nzolani Clark, 6e, Eleve dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
Manzila Marie Noelle, 2nde, Eleve dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
Nganga Trécie, 3e, Eleve dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
Mbala Davis, 4e, Eleve dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
Miatourila Excellent, 3e, Eleve dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo

Bauessou Glade, 3e, Elève dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
Bakouma Christ, 3e, Elève dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
Kinyindou Merveille, 3e, Elève dans l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
Mme. Maboundo, enseignante, l'école protestante Buana Kibongi à Bacongo
M. Nzaba Etienne, directeur de école protestante Buana Kibongi à Bacongo
M. Reich Safaula, fidèle, annexe Mbama, Bacongo
Mme. Massema Dina, fidèle, annexe Mbama, Bacongo
Mme. Koueto Annette, fidèle, annexe Mbama, Bacongo
M. Zoumbalela, fidèle, annexe Mbama, Bacongo
M. Voukani Jean Baptiste, fidèle, annexe Mbama, Bacongo
M. Ngamouna Marcel, fidèle, annexe Mbama, Bacongo
M. Milongui Jacob, fidèle, annexe Mbama, Bacongo
Mme. Nganga Anatole, fidèle, annexe Mbama, Bacongo
M. Mvauka Samuel, fidèle, annexe Mbama, Bacongo
M. B. Itemo, fidèle, annexe Mbama, Bacongo
M. Bioka Yve, évangéliste, annexe Mbama, Bacongo
Samba Consola, élevé, école protestante à Kinkala
Badila Manasse, élevé, école protestante à Kinkala
Nsinsa, élevé, école protestante à Kinkala
Massamba Bansimba, élevé, école protestante à Kinkala
Kiyindou Lod, élevé, école protestante à Kinkala
Miakakela Thadin, élevé, école protestante à Kinkala
Loukoula Waldi, élevé, école protestante à Kinkala
Nkodi Viclèche, élevé, école protestante à Kinkala
Dibansa Anaëlle, élevé, école protestante à Kinkala
Malembe Ormelie, élevé, école protestante à Kinkala
Babingui, élevé, école protestante à Kinkala
Mme. Katoukoulou Suzanne, femme fidèle, paroisse de Kinkala
Mme. Zoliki Odette, femme fidèle, paroisse de Kinkala
Mme. Ménazolo Elisabeth, femme fidèle, paroisse de Kinkala
Mme. Massamba Alphonsine, femme fidèle, paroisse de Kinkala
Mme. Nsangou Agathe, femme fidèle, paroisse de Kinkala
Mme. Banzonzela Bertille, femme fidèle, paroisse de Kinkala
Mme. Babomba Véronique, femme fidèle, paroisse de Kinkala
Mme. Moukanza Aurélie, femme fidèle, paroisse de Kinkala
Mme. Kinsila Pauline, femme fidèle, paroisse de Kinkala
Mme. Ndamba Bernadette, femme fidèle, paroisse de Kinkala
Mme. Ndoungou Mireille, femme fidèle, paroisse de Kinkala
Mme. Voila Germaine, femme fidèle, paroisse de Kinkala

Samarbeidspartnere:

Mme. Cornélie Gabrielle Adou Ngapi, Directrice Générale,
Ministère de la promotion de la femme

Mme. Jeanne Ngouma, Secrétaire générale, Association Femme Evangile et Développement
M. Jean Marie Tougouka, chef du projet, Association Femme Evangile et Développement
Rév. Jeanne Rose Bakissa, Secrétaire générale Département Synodal Femme et Famille, EEC

Mme. Clarisse Soki, Secrétaire charge de l'administration,
Département Synodal Femme et Famille, EEC

Mme. Sianard Eulalie, Directrice par intérim, Caisse féminine d'épargne et de crédit mutuel

Mme. Condamant Marthe La Fleur, Microcredit du groupe,
Caisse féminine d'épargne et de crédit mutuel

Mme. Bassoka Antoinette, Présidente du comité de crédit,
Caisse féminine d'épargne et de crédit mutuel

Mme. Soky Anne Marie, membre du comité de crédit,
Caisse féminine d'épargne et de crédit mutuel

Mr. Pierre Ndzitoukoulou, Directeur,
Département de droits humains et les libertés fondamentales, Kinkala

Vedlegg D: Program for evalueringsoppdraget

Tirsdag 06/01/2015 :
Høflighetsvisitt hos Kongos Evangeliske Kirkes president
Planlegging av programmet sammen med CTPAD
Arbeidsmøte med prosjektteamet
Onsdag 07/01/2015 :
Besøk hos ansvarlig pastor for Bacongomenigheten
Arbeidsmøte med animatørene i Bacongo
Møte med skoleelevene i Bacongo
Møte med de kristne i utposten Mbama (Bacongo)
Torsdag 08/01/2015 :
Møte med Generaldirektøren for fremming av kvinner (Ministeriet for fremming av kvinner)
Møte med Departementet for Kvinner og Familie (EEC)
Møte med Kvinnenes spare og gjensidige kredittkasse (EEC)
Møte med Assosiasjonen Kvinne, evangelium og utvikling (NGO tilknyttet EEC)
Arbeidsmøte med prosjektkomiteen i Bacongo
Fredag 09/01/2015 :
Arbeidsøkt med prosjektteamet og CTPAD
Møte med juristen som er prosjektets rådgiver
Møte med prosjektets psykologiske rådgiver
Møte med målgruppen for inntekstgenererende tiltak i Bacongo
Lørdag 10/01/2015 :
Besøk hos ansvarlig pastor i menigheten i Kinkala
Arbeidsøkt med animatørene i Kinkala
Arbeidsøkt med menighetskomiteen i Kinkala
Arbeidsøkt med ungdommer og elever i Kinkala
Søndag 11/01/2015 :
Gudstjeneste
Arbeidsøkt med de kristne kvinnene i Kinkala
Débriefing sammen med pastoren i Kinkala
Mandag 12/01/2015
Møte med prosjektets medisinske rådgiver
Arbeidsmøte med CTPAD og prosjektteamet
Tirsdag 13/01/2015 :
Presentasjon av konklusjoner fra evalueringen og diskusjon med CTPAD og prosjektteamet
Onsdag 14/01/2015 :
Débriefing sammen med kirkens president (EEC)

Vedlegg E: Guides for samtalene

Spørsmål til CTPAD og Prosjektteamet:

Prosjektet « Kvinners rettigheters » struktur :

Organigrammet for prosjektet – har det vært forandringer siden 2012 ?

Hva er forskjellen mellom CTPADs og Prosjektteamets rolle ?

Hvilken tilleggsverdi gir « Comité de Pilotage » ?

Howdan fungerer prosjektstrukturen ? (den fasiliterer, den lager hinder... ?)

Fordeler/ulempes ved å ha en egen struktur/parallelstruktur i stedet for å integrere prosjektet i en permanent struktur (lokalt/nasjonalt) ?

Beskriv relasjonen med de andre institusjonene/departementene i kirken – særlig forholdet til Departementet for kvinner og familie.

Oppfølging/Monitorering:

Beskriv systemet for oppfølging. Kvantitative/tellbare indikatorer

Howdan benytter en spørreundersøkelsen og forprosjektet i identifisering og voppfølging av prosjektet ?

Rapporteringssystem/rutiner ?

Etter hvilke kriterier ble pilotmenighetene valgt ?

Aktiviteter:

Hvilke er de positive forandringer som en har oppnådd gjennom prosjektet og som gjør dere stolte og tilfredse ?

Hva er skjedd med de to assosierte menighetene Ngamaba og Loua ?

Forklar den nye aktiviteten beskrevet i aktivitetsplanen for 2015 om å skape en struktur for å motta voldsofre

Howdan fungerer varslingsystemet ? Forklar den nye aktiviteten med en sentralisert psykologisk tjeneste, vil den bare være et tilbud for personer i hovedstaden ?

Forklar howdan prosjektet arbeider – foklar uttrykkene « holistisk » og « integrert ».

AGR (inntektsgenererende tiltak):

Hvilke er modellene og strukturen for komponenten AGR ?

Hvilke er målgruppen for AGR ?

Hva ønsker en å oppnå gjennom AGR ?

Hvor mye ressurser er nødvendig for å gjøre et system for AGR effektivt ?

Finnes det andre enheter som arbeider med AGR og som prosjektet kan henvise kvinnene til ?

Spørsmål til kirkens president:

Hvilken posisjon har dette prosjektet i kirken ?

Howdan svarer rprosjektet til kirkens strategi og fremtidige planer ?

Howdan er prosjektet mottatt av strukturene og kirkens pastorer og evangelister ?

Hva er presidentens rolle i virkeliggjøringen av prosjektet ?

Finnes det en interesse for å la prosjektet bli en permanent prosess i kirken ?

Spørsmål til Departementet for kvinner og familie i kirken :

Hva er deres rolle i prosjektet ?

Tror dere det vil være en god idé å la prosjektet om kvinners rettigheter bli en permanent prosess i kirken ?

Hvis prosjektet blir en permanent prosess, hvordan bør den ideelle struktur være ?

Hva vil deres departements rolle være hvis prosjektet omgjøres til en enhet eller en permanent struktur ?

Spørsmål til animatørene :

Hvordan arbeider dere for å fremme likeverd mellom menn og kvinner i menigheten ?

Hvordan har dere arbeidet for å redusere vold mot kvinner og jenter/barn ?

Hvilke forandringer har dere kunnet observere ?

Hvilke forandringer ønsker dere å oppnå ?

Hvilke aktiviteter i menigheten har dere selv tatt initiativ til ?

Er det noe dere ønsker å gjøre lokalt som ikke er en del av programmet deres i dag ?

Hvilke målgrupper har dere ? Hvordan er de valgt ?

Iverksetter dere bevisstgjøringsaktiviteter selv uten støtte fra Prosjektledelsen eller konsulentene ?

Spørsmål til Menighetskomiteen:

Hvordan er menighetsmedlemmenes reaksjoner i forhold til prosjektet ?

Hvilke endringer er skjedd gjennom prosjektet ?

Hva ønsker dere å oppnå gjennom prosjektet deres ?

Hva trenges for å oppnå dette ? (Personell, struktur, penger, kompetanse/kunnskap, gjennomføringsevne...)

Hva tenker dere om den opprinnelige planen at etter tre år vil ikke prosjektet lenger motta støtte fra nasjonalt nivå ?

Finnes det en interesse for å fortsette prosjektet rundt bevisstgjøring etter 2015 ?

Hvordan fungerer prosjektstrukturen (den fasiliterer, setter grenser/hindringer... ?)

Hva er fordeler og ulemper ved strukturen ?

Hvilke endringer foreslås for å fortsette prosjektet/prosessen ?

Spørsmål til målgruppene – elever og kristne ?:

Hvilke aktiviteter har du deltatt i ?

Hvilket budskap husker du godt ?

Hvilke endringer har du lagt merke til etter prosjektaktivitetene ?

Hvilke forandringer ønsker du å se ?

Hva trenges for å oppnå det du ønsker ?

Hva har du gjort for å gi videre det du selv har lært gjennom bevisstgjøringen ?

Hva kan du selv gjøre for å forbedre situasjonen rundt kjønnsbasert vold og kvinners rettigheter i ditt eget miljø ?

Samarbeidspartnere:

Hvordan samarbeider dere med prosjektet ?

Hvordan kompletterer prosjektet deres strategi ?

Hvordan arbeider dere for å komplettere prosjektets strategi ?

Finnes det andre institusjoner en kan samarbeide med for å lage strategiske allianser ?

Analyse av arbeidet for bevisstgjøring og opplæring i forhold til målgruppene :

Matrise for samfunnsendring :

Gå fra dagens situasjon til situasjonen som ønskes :

Forandringsteori :

Hvordan tenker dere at samfunnet endres ?

Hvordan plasserer dere dette prosjektet i denne matrisen ?

Hvordan tenker dere at dere kan komme til alle rektanglene for å skape en varig samfunnsmessig endring ?

		Mange personer (massene)	Nøkkelpersoner
Individuell endring	Forståelse Holdninger		
	Oppførsel Reasjoner mellom individer		
Sosiopolitisk endring	Gruppers oppførsel Sosiale normer		
	Institusjonelle forandringer		
	Strukturelle og kulturelle forandringer		

